

# ΕΡΜΗΣ ὁ ΛΟΓΙΟΣ.

Δεκεμβρίου ἀ.κ.ι.ε.

23. 24.

1817.

**Π**ρὸ ἡμερῶν ἐλάβομεν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ὀδησσῷ φιλογενοῦς Κυρίου Π. Νικολαΐδου, τὴν ὁποίαν ἐκρίναμεν δίκαιον νὰ ἐκδώσωμεν διὰ τοῦ Λ. Ἑρμοῦ, ὅχι διὰ νὰ ἐπαινέσωμεν τὸν ἄνδρα· διότι δὲν εἴμεθα ἄξιοι ἐπαινέταις τοιούτων φιλογενῶν, τοὺς ὁποίους αὐτὰ τὰ πράγματα ἐπαινοῦσι καὶ ἐκλαμπρύνουσιν· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν δύο καθήκοντα, πρῶτον τὸ πρὸς τὸν Λ. Ε., τὸ ὅποιον εἶναι νὰ κάμνωμεν δι' αὐτοῦ κατ' εὐκαιρίαν γνωστὰ τὰ ἐνόματα τῶν τὰ καλὰ ἐνδόξως ἐνεργούντων· δεῦτερον, τὸ πρὸς τὴν καρδίαν μας, ἣτις μᾶς ὑποχρεώνει νὰ κηρύξωμεν δημοσίως τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου γενναίαν προσφορὰν, τὰ μέγιστα συντείνουσιν πρὸς σερέωσιν τοῦ Λ. Ἑρμοῦ.

Οἱ Ἐκδότης τοῦ Λ. Ε.

## Φιλόμουσοι Ἐκδότης τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ!

Βλέπων ὅσημέραι ὡς αὐξάνῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ζηλωτῶν τῆς παιδείας μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν μου Γραικῶν, καὶ ὅλους τοὺς καὶ μικρὰν γεῦσιν τοῦ καλοῦ ἔχοντας, προθυμοποιούμενους εἰς τὸ νὰ εὐκολύνωσι καὶ ἐπιταχύνωσι τὴν ἐπανελεύσιν τῆς παιδείας εἰς τὴν ἡδὴ, τύχη ἀγαθῇ, ἀνισαμένην Ἑλλάδα, ἕκαστος συνεισφέρειν φιλοτίμως ὅ,τι νομίζει εἰς τοῦτο ἀγαθώτερον· δὲν κρίνω δίκαιον, μέλος ὦν καὶ ἐγὼ τῆς Ἑλληνικῆς χορείας, νὰ μείνω ἀπρακτῶν ἐν ἀδιαφορίᾳ εἰς τοιοῦτον σπουδαιότατον καιρὸν· τοῦτο ἤθελεν ἦσθαι ἀπειροκάλου καὶ ἀφιλοτίμου εἰς τὸ παντελὲς ἴδιον· ἀλλ' ἐγὼ, τοῦ τοιοῦτου μισομαθοῦς καὶ μισοκάλου κόμματος πάντῃ ἀλλότριος, ἐξεύρω νὰ σέδωμαι ἄρκετὰ τὸ τιμαλφίστατον τῆς παιδείας

σίας των. Ο ἑδοιπόρος παρασαινόμενος κατὰ πρώτην φορὰν εἰς τινα τόπον νέον δὲν ἤθελε δυνηθῆ νὰ ἀποφύγῃ τὸ φαρμάκωμα ἀπὸ τὰ παντοῖα αὐτοῦ φυτὰ, εἰ μὴ μεταχειριζόμενος τὰ ὁποῖα, διάφορα ζῶα πλησιέστερα εἰς τὸν ἄνθρωπον, τραίγουσιν ἀβλάπτως φυτὰ. Οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, ὅταν ἠσθάνθησαν τὸν ἐμάχον των καταφορτωμένον τὸ πρῶτῳ, ἐμπόρεσαν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν κυνῶν, νὰ προβλέψουν, ἢ κινήσουν τὸν ἐμετόν. Ἐκοινωνοῦσεν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλου τὰς συναγμένας παρατηρήσεις του, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐννοίαν, λέγουσιν, ὅτι οἱ παλαιοὶ Αἰγύπτιοι, καὶ Βαβυλώνιοι ἦσαν ὅλοι ἰατροί· ἐξέθετον τοὺς ἀσθενεῖς εἰς τὰς τριόδους, καὶ οἱ διαβάται, ὅσοι ἤθελον, ἔδιδον τὴν συμβουλὴν των. Πόσον πλῆθος ἀνθρώπων ἀνακατώνεται τὴν σήμερον νὰ τὴν διδῇ ἀναμριδύλως τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς μὲ τὰ ζῶα!

Ἐάν ὁ Βάκχος (β) ἦτον ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἱατρικῆς εἰς τὴν Ἀσσυρίαν, Λιβύαν, Ἰνδίαν, ἢ ὁ Ἀμμων (γ), βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, εἴν ὁ μέγας μάγος Ζωροάστρης (δ), βασιλεὺς τῶν Βακτρίων, ἢ ὁ Θωθ (ε), Ἑρμῆς, ἢ ὁ Ἑρμῆς τῶν Φοινίκων, εἴν οἱ Θεοὶ Ὅσιρις, Ἴσις (ς), Ἄπις (ζ), Σέραπις, ὁ Ἥλιος, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀπόλλων, Ὀρος, Ὠρίων (η), Πάϊων κ. λ. εἴν ὁ Χείρων, Ἡρακλῆς, Ἰάσων, Ἀχιλλεὺς, Παλαμῆδης ἐξήσκησαν αὐτὴν τὴν τέχνην, ὡσαύτως καὶ ὁ ποιμὴν Μελάμπους καὶ αἱ φαρμακεύτριαι Μήδεια καὶ Κίρκη κ. λ. δὲν βλέπομεν ὅμως Σχολεῖα ἰδρυμένα, ἀρχὰς γνωσὰς, καὶ ἀληθῆ Ἱατρικὴν. Ἡ ἐπιστήμη συνίστατο εἰς παχυμερῆ ἐμπειρίαν, εἰς γραμματεῖα (recettes) συχνάκις δεισιδαιμονικά καὶ παράδοξα κατὰ συμβεβηκὸς προσδιωρισμένα· ἦτον τεράσιος, ἐπεὶδὴ ἠγνοεῖτο ἐκ βάθους.

Ὁ Ἀσκληπιὸς, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἦτοι τοῦ Ἥλιου, μαθητὴς τοῦ σοφοῦ Τρισευγίστου Ἑρμοῦ, ἀνὴρ τῆς Ὑγείας, εἴν δὲν εἶναι ὃν ἀλληγορικὸν καὶ μυθολογικὸν, νομίζεται ἰδρυτὴς μιᾶς ἱατρικῆς Σχολῆς, ἃν καὶ ὁ Πλάτων (Πολιτειῶν βιβλ. γ') διςχυρίζεται, ὅτι δὲν ἐδίδαξε παντελῶς τὴν Ἱατρικὴν εἰς τοὺς διαδόχους του· ὁ Μαχάων (ι) καὶ Ποδαλείριος οἱ υἱοὶ του τὴν ἐξήσκησαν εἰς τῆς Τρωάδος τὴν πολιορκίαν.

(1) Τὸν αὐτὸν ἠγεῖσθην Ἀσκληπιῶ δύο παῖδες Ἰητήρ· ἀγαθὸν, Ποδαλείριον τὸ δὲ Μαχάων. Ὁμ. Ἰλ. Β. σ. 731.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς τὴν Ἐπίδαυρον. τὰν οὖν Μαλβοά-  
ζιον, φαίνεται, ὅτι ἦτον ὁ πρῶτος τόπος σχολείου τῆς Ἰα-  
τρικῆς.

Αὕτῃ ἡ ἐπισήμη ὅμως κατέστη μέρος τῆς Φιλοσοφίας,  
διαπεράσασα εἰς τὰ Σχολεῖα τοῦ Πυθαγόρου, Ἐμπεδοκλέους  
καὶ ἔπειτα τοῦ Δημοκρίτου. Ἡ Πυθαγορική αἵρεσις ἔβαλεν  
εἰς χρῆσιν πολλὰς πράξεις τῆς Ὑγιεινῆς, καὶ οἱ ἄλλοι Φι-  
λόσοφοι ἐνηγκαλίσθησαν εἰς τὰς βαθεΐας καὶ ἐκτεταμένους  
τῶν μελέτας τῶν τέχνην τοῦ Θεραπεύειν, ὡς κλάδου ἀφρέ-  
λιμον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων.

Οἱ Ἀσκληπιάδαι ἢ οἱ διάδοχοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἴδρυ-  
σαν ἐπίσης σχολεῖα μερικὰ τῆς Ἰατρικῆς, τῶν ὁποίων τρία  
ἀριθμοῦνται τὰ ἀξιολογώτερα· πρῶτον τῆς Κυίδου, πλέον  
παλαιῶν, κατὰ τινας συγγραφεῖς· δεύτερον τῆς Κῶ, τὸ πε-  
ριβυλλέζετον ὡς ἐξαγαγὸν τὸν Ἴπποκράτην· τρίτον τῆς  
Ῥόδου, παλαιότατον ὡσαύτως, ἀλλὰ δι' ἑλλειψιν διαδόχων  
πεσὼν εὐθὺς εἰς σκῆτος καὶ λήθην. Αναφέρουσι πρὸς τού-  
τοις διὰ τὰ Σχολεῖα τῆς Κυρήνης καὶ Κρότωνος, καὶ διὰ ἄλ-  
λα τινα βραδύτερον ἀνεγερθέντα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τού-  
τους Πυθαγορείους, ἀλλ' αὐτὰ ἤνθησαν ὀλιγώτερον ἀπὸ  
τὰ προηγούμενα, καὶ αἱ μέθοδοί των εἰς τὴν Θεραπείαν φαί-  
νεται, ὅτι διέφερον ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν scho-  
λείων. (Ἡρόδοτ. Ἱστοριῶν βιβλ. α'). Ἐξεύρομεν μόνον, ὅτι ὁ  
Δημοκίδης ἐλάμπρυνε τὸ σχολεῖον τῆς Κρότωνος.

Εἰς τὰς Κωακίας προγνώσεις περιέχονται αἱ γνώμαι  
τοῦ Σχολείου τῆς Κῶ, πλέον περιφήμου κατὰ τὴν κρίσιν  
τοῦ Γαληνοῦ. Ὁ Εὐρυπῶν, κατὰ τὴν κοινὴν πίσιν, ἐσύνα-  
ξε τὰς κυδικὰς γνώμας. τὸ σχολεῖόν της ἐπέχει τόπον, ἀ-  
μέσως μετὰ τὸ προηγούμενον ὡς πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς  
διδασκαλίας. Ὁ Ἴπποκράτης, καὶ Γαληνὸς μόνον τὸ ἐλέγ-  
χουν ὡς πρὸς τὸν πολλαπλασιασμὸν καὶ τὴν διαίρεσιν τῶν  
νόσων εἰς πολυάριθμα εἶδη, ἀλλ' ἐμεταχειρίζετο πολλὰ ὀ-  
λίγα ἱατρικὰ, καὶ ἡ πρακτικὴ του συχνὰ ἦτον πλέον ἐμπει-  
ρικὴ παρά λογικὴ.

Ἡ Ἰατρικὴ ἦν συγκεντρωμένη εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀ-  
σκληπιάδων, οἱ ὅποιοι, μοι φαίνεται, ὅτι δὲν ἦσαν μόνον  
οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ  
πρὸς τούτοις καὶ ἱερεῖς ὑπηρετοῦντες τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀσκλη-

πιού, όπου οἱ ἄρρωστοὶ πανταχόθεν συνήρχοντο ζητοῦντες τὴν ἱασίντων. Αὐτοὶ οἱ ναοὶ, ἀσκληπιεῖα ὀνομαζόμενοι, κείμενοι εἰς τινὰ ἀπόσαςιν τῶν πόλεων, εἰς τόπους πεδινούς, καὶ χαρίεντας τόπους, όπου ἀνεπνέετο ἀὴρ καθαρός, ἦσαν ἀναμφιδόλως περικυκλωμένοι ἀπὸ οἰκίας ἐν εἵδει νοσοκομείων, καὶ όπου ἐδιδάσκετο τὸ περισσότερον ἡ κλινικὴ ἱατρικὴ. Οἱ πίνακες βαλμένοι εἰς τὸν ναόν, μετέδιδον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διὰ τῶν ἐπιγραφῶν των τὰς λαμπρὰς θεραπείας, τὰς σπανίους παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι αὐξάνουσαι μὲ τὸν καιρὸν ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν διδασκαλίαν καὶ πρόοδον τῆς ἐπιστήμης. Οἱ Ἀσκληπιάδαι, κατὰ τὸν Γαληνόν, διέδιδον τὴν ἐπιστήμην ὁ πατὴρ πρὸς τὸν υἱόν δι' ἀπλῆς σωματικῆς παραδύσεως, ἐδιδάσκοντο τὴν Ἀνατομίαν διὰ μόνης τῆς τομῆς τῶν ζώων, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, βλέπομεν ἐξ ἑνὸς χωρίου τῆς ἰδικῆς του ἱστορίας τῶν ζώων, ὅτι τὰ ἐσωτερικὰ μέρη τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν ἀκόμη ἄγνωστα, καὶ δὲν ἐσυλλογίζοντο εἰ μὴ κατὰ τινὰ προσέγγισιν συμπερασματικὴν τῶν πλείον ἀναλόγων ζώων εἰς τὸ εἶδός μας.

Ἡ Φιλοσοφία ἦτον σαφεῶς ἠνωμένη μὲ τὴν Ἱατρικὴν ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ὡσαύτως καὶ ἡ Θρησκεία καὶ αἱ ἐπιστήμαι. Ὁ Πυθαγόρειος Εὐδόξος ἦτον ἐν τῷ ἅμα Ἱατρός, Ἀστρονόμος, Νομοθέτης, Μουσικὸς κ. τ. λ.

Εἰς κλάδος ἠνωθὴ προσέτι μὲ τὴν Ἱατρικὴν, ὀνομαζόμενος γυμναστικὴ Ἱατρικὴ, ἦτοι προσάρμοσις διαφορῶν σωματικῶν γυμνάσεων χρησίμων διὰ τὴν υἰεῖαν καὶ δυνάμωσιν, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀσκληπιὸς δὲν ἠμέλησεν. Ἰκκος ὁ Ταραντῖνος, μεθ' οὗ ὁ Ἡρόδικος ὁ Σηλυβριανὸς ἔγιναν οἱ πρῶτοι συνεργοὶ αὐτῆς τῆς μεθόδου τοῦ θεραπεύειν. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ ἀρχίζοντος πολιτισμοῦ, οἱ ἄνθρωποι ἡμιπολισμένοι ἐπρότιμαν ἀκόμη νὰ διώχνωσι τὰ κακὰ, καὶ νὰ δυναμάνουν τὸ σῶμά των ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλεον μαλακὰ ἱατρικὰ, τὰ ὁποῖα φαίνονται προσκαλοῦντα τὰς ἀρρώστιας νὰ μᾶς κυριεύσουν. Ὁ ἴδιος Ἱπποκράτης παρατηρεῖ (βιβλ. ε'. περὶ Ἐπιδημιῶν), ὅτι αὕτη ἡ μέθοδος ἐξετάσθη ὑπερβαλλόντως καὶ ἔγινε θανατηφόρος εἰς πολλοὺς ἀσθενεῖς.

Εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ Ἱατρικὴ ἦτον ἐξαισιῶς ἐμπειρικὴ. Οἱ Κνῆδιοι ἦσαν ὡσαύτως, καὶ Ἀκρων ὁ Ἀκραγαντῖνος φαί-

νεται, ὅτι ἵδρυσεν Σχολεῖον πρὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Ἱπποκράτους.

Ὅταν ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, ἀπόγονος τῶν Ἀσκληπιάδων, ἐφάνη εἰς τὸ Σχολεῖον τῆς Κῶ, ἔκαμε μίαν ἀνατροπὴν (revolution) εἰς τὴν τέχνην θεμελιώσας τὸν δογματισμὸν (9). Αὐτὸς πρῶτος ἐξεχώρισε τὴν Ἱατρικὴν ἀπὸ τὴν κυρίως λεγομένην Φιλοσοφίαν, ἃν καὶ παραγγέλλῃ εἰς τὸν Ἱατρὸν νᾶ ἦναι ἀληθὲς φιλόσοφος (2). Τὸ Σχολεῖόν του κατεστάθη εὐθὺς τὸ λαμπρότερον τοῦ κόσμου, οἱ ἥοι του Θέσσαλος καὶ Δράκων, καὶ περιπλέον ὁ γαμβρὸς του Πάλυδος, τέλος πάντων ὁ δεύτερος Πρόδικος, Δεῦξιππος ὁ Κῶος, Ἀπολλώνιος, Κτησίας κ. λ. διέδωσαν παντοῦ τὰς ἀρχὰς τῆς Λογικῆς Ἱατρικῆς. Διοκλῆς ὁ Καρύσιος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξέχουσα ἀξία ἔκαμε νὰ ὀνομασθῇ δεύτερος Ἱπποκράτης, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐδίδυε τὴν Ἱατρικὴν ὅχι μόνον τοὺς Ἀσκληπιάδας ἕως τότε κτήτορας αὐτῆς τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ὑποκείμενα.

Αὐτὸ τὸ λαμπρὸν Σχολεῖον προύγαγεν ἀκόμη τὸν Πραξαγόραν τὸν Κῶον, ὅς τις ἀπέκτησεν ὀπαδοὺς τὸν Πλειζονεϊκόν, Φιλότιμον καὶ ἄλλους περιφήμους ἄνδρας. Ἐξ αὐτοῦ ἐδῆκε τέλος πάντων ὁ Ἡρόφιλος ἰδρυτὴς Σχολείου μερικοῦ (τῶν Ἡροφίλων), πρὸ ὁποίου ἐνασχολήθη ἐξαιρέτως εἰς τὴν ἀνθρώπινον Ἀνατομίαν καὶ ἐξερεώθη εἰς τὴν Ἀλεξανδρεῖαν ἐπὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἐνὸς τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Οἱ Ἡρόφιλος ἦτον Χαλκηδόνιος, ἢ κατ' ἄλλους Καρχηδόνιος, εὐδοκίμησε πολὺ εἰς τὴν διαλεκτικὴν καὶ τὰ γράμματα. Λέγεται ὅτι ἦτον μὲν τὸν Ἑρασίφρατον, σύγχρονόν του, ὁ πρῶτος Ἀνατόμος τοῦ ἀνθρώπινου σώματος καὶ ὁ λαὸς πάντοτε ἀμαθὲς καὶ κακοποιὸς εἰς τὰς ὁμιλίας του διὰ τὰ λαμπρὰ ὑποκείμενα, τοὺς ἐκατηγόρησεν, ὅτι ἀνέτεμνον ζῶντανούς τοὺς καταδεδεικασμένους εἰς θάνατον ἀπὸ τὰ ἐγκληματικά κριτήρια. Ἀναμφιδύτως ἔφερναν τὰ πτώματα αὐτῶν τῶν δυσυχῶν εἰς τὰ ἀμφιθέατρα τῆς Ἀνατομίας ὡς ἀκολουθεῖ συχνάκις εἰς τὰς ἡμέρας μας, καὶ ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τῆς συκοφαντίας, διαπεφημισμένης ὑπὸ τοῦ Τερτουλλιανοῦ, ὅστις κἀμνει, κατὰ τὴν συνήθειάν του,

(2) Ἱητρὸς φιλόσοφος, ἰσόθεος, Ἱππ. περὶ εὐσχημοσ.

ἀντίθεσιν εἰς αὐτὸ τὸ ὑποκείμενον, ἐπειδὴ λέγειδιὰ τὸν Ἡρόφιλον *Hominem odit, ut nosset ἦτοι ἄνθρωπον μισεῖ ἢ αὐτὸν γνώσῃ*. Αὐτὸς ὁ Ανατόμος ἐνισχολήθη ἰδιαιτέρως εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα, ἔκαμε πολλὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ σφυγμοῦ· ἀλλὰ τὰ συγγράμματα του δὲν μᾶς σώζονται. Τὰ Ἡροφίλικα Σχολεῖα παρεξέτανθησαν καὶ διήρκεσαν πολὺν καιρὸν μετὰ τὸν ἀρχηγόν των. Ἀναφέρουσι καὶ διὰ ἓν ἄλλο ἰδρυθὲν εἰς τὴν Φρυγίαν, οὗτινος πρόεδρος ἦτον ἰατρός τις τοῦνομα Ζεῦξις.

Ὁ Ἐρασίστρατος, ἄξιος ἐνάμιλλος τοῦ Ἡροφίλου, γεννηθεὶς εἰς τὴν νῆσον Κέω, μαθητὴς τοῦ Χρυσίππου, ἐδγαίναν ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Κνίδου, ἠκμάσεν ὀλίγον τι βραδύτερον, ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἡοῦ τοῦ Σωτῆρος, καὶ Σελεύκου Νικάνορος, ἡγεμόνων καὶ ἐρασῶν τῶν ἐπισημῶν, οἵτινες εἶχον συναῖξει εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν μίαν μεγάλην βιβλιοθήκην, καὶ ἐσερέωσαν μὲ γενναιοῦτητα τὰ σχολεῖα τῆς Φιλοσοφίας, καὶ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ὁ Ἐρασίστρατος κατέστη ἐπιδέξιος καὶ τολμηρὸς Χειρουργός, ἔκαμεν ἀνακαλύψεις πολλὰ ὠφελίμους εἰς τὴν ἀνατομίαν τοῦ ἐγκεφάλου, εἰς τὰ χυλοφόρα ἀγγεῖα τοῦ μεσεντερίου κ. τ. λ. ἀλλὰ δὲν μᾶς ἐσώθη κανὲν ἀπὸ τὰ συγγράμματα του, εἰ μὴ τινες ἀναφοραὶ (citations) εἰς τὸν Γαληνὸν καὶ ἄλλους συγγραφεῖς. Αὐτὸς δὲν ἠθέλε τὴν φλεβοτομίαν, ὡς ἐπιζήμιον. Τὰ Σχολεῖα τοῦ Ἐρασίστρατου ὑπῆρξαν ἀναρίθμητα, διαρκέσαντα ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας μετὰ τὸν ἀρχηγόν των, τῶν ὁποίων ἡ ὑπόληψις ἦτον εἰς τὸν ὑψηλότετον βαθμόν. τὸ Σχολεῖον τῆς Σμύρνης κρατούμενον ἀπὸ τὸν Ἰκέσιον, ἱατρὸν περίφημον, ἦτον κατὰ πάντα ἀξιόλογον.

Εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν τῶν περιβοιῶτων Ἀνατόμων ἡ Ἱατρικὴ διηρέθη, ὡς εἶναι καὶ τὴν σήμερον, εἰς τρία ἐπαγγέλματα εἰς Διαιτητικὴν ἢτοι κυρίως λεγομένην Ἱατρικὴν, εἰς Χειρουργίαν, καὶ Φαρμακίαν. Τὸ περισσότερον ὅμως μέρος τῶν ἱατρῶν ἐξήσκει ὁμοίως ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη, ἐπειδὴ ὁ Γαληνὸς, μετὰ πολὺν καιρὸν χρηματίσας, ἔκαμνε ἐργασίας χειρουργικὰς, καὶ εἶχεν ἐργαστήριον φαρμακίας εἰς τὴν ἱεράν ὁδὸν τῆς Ραίμης, ὡς ὁ ἴδιος τὸ ἀναφέρει.

Ὁ Ἡρόφιλος καὶ Ἐρασίστρατος, ἂν καὶ δογματικοὶ, ὅπερ μακρύνθησαν ὀλίγον τι ἀπὸ τὴν συλλογιστικὴν μέθοδον, πρᾶγ-

μα, τὸ ὁποῖον τοὺς κάμνει νὰ νομίζονται ὡς ἡμιδογματικοὶ ἀπὸ τὸν Γαληνόν. Μετ' οὗ πολὺ ὑφώνεται ὁ Σεραπίων, ὅστις ἀπέβη θεμελιωτὴς τοῦ ἐμπειρικοῦ σχολείου· αἵρεσις περιφημος φοδερίστα εἰς τὸν δογματισμὸν τοῦ Ἱπποκράτους παντελῆ ἐξολοθρευμὸν, ἐξορίζει κάθε συλλογισμὸν τῆς ἱατρικῆς, μὴ πιεζούσα, εἰ μὴ τὰς ψιλαφητάς πράξεις καὶ τὰ φαινόμενα, καὶ ἐπηρειδομένη εἰς τὴν κοινὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν ἡ Ἀνατομία ἐνέπνεε, ἀπέρριψε τὴν Ἀνατομίαν. Σεραπίων καὶ Φιλίνος οἱ ὧν οὕτω χαριζόμενοι τὸ κοινὸν πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, καὶ τοὺς ἀμαθεῖς πρακτικοὺς, καὶ ἐπιδεικνύοντες θαυσιλὴν τρυφὴν τῶν ἱατρικῶν εἰς τὰς ἀσθενείας, ἐξάπλωσαν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς μικρᾶς Ἀσίας τὰς ἀρχάς των· Αἱ ἴδιαι ἐνηγκαλίσθησαν ἀπὸ τὸν Ἡράκλειδην τὸν Ταραντῖνον, περίφημον, πολυφάρμακον, ἀπὸ τοὺς Ἀπολλωνίους πατέρα καὶ υἱόν, Γλαυκίαν, Διονύσιον, Κρίτωνα κ. λ. Ἀλλ' ἂν πρέπει νὰ συγχύσωμεν αὐτοὺς τοὺς παλαιούς ἐμπειρικοὺς ἀγχινοὺς καὶ δεδιδαγμένους μὲ τοὺς ἰδικούς μας ἀγύρτας (charlatans), τὴν σήμερον ὀνομαζομένους μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα.

Ἡ Ῥώμη ἐν τούτῳ ἐμεγαλύνετο, καὶ ἐπαπεῖλει νὰ κατατινῇ τὸ πᾶν εἰς τὴν μεγαλοτάτην τῆς ἐξουσίαν. Οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι, ἄνθρωποι σκληροὶ, δεδομένοι εἰς τὰ ἔργα τῶν ὅπλων καὶ τῆς γεωργίας, ἔζησαν περίπου 600 ἔτη χωρίς ἱατρικὴν, κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ πρεσβυτέρου Κάτωνος, ἢ, κάλλιστον εἰπεῖν, χωρίς ἰατρούς. Ἡ κράμβη καὶ ὁ χυλός τις, καίτινες δεισιδαιμονικαὶ πράξεις ἐξηγόμεναι ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν Σιθυλλῶν, ἀπὸ τὸν μέγαν ἀρχιερεῖα καὶ τοὺς δεκαδάρχους εἰς τὰς ἐπιδημίας· ἡ λατρεία τῆς Θεᾶς Νόσου, τῆς Ὑγείας, καὶ τῶν Θεῶν τῶν ἀποτροπαίων (Averrunci), αἱ θρησκευτικαὶ δεήσεις, καὶ ἄλλα μνημεῖα εἰδωλολατρείας καὶ λατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ κατὰ τὸ 406, εἶναι αἱ μόναι ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίαι ἀναφερόμεναι ὡς πρὸς τὴν ἱατρικὴν αὐτοῦ τοῦ περιφήμου λαοῦ. Κατὰ τὸ 535 ἔτος ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἦλθεν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον ὁ Ἕλλην Ἀρχάγαθος, Χειροῦργος τῶν πληγῶν· ἀλλ' ἡ σκληρά του μέθοδος τῆς Θεραπείας διὰ τοῦ σιδήρου καὶ πυρὸς ἐκίνησε τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ῥωμύλου νὰ τὸν λιθοβολήσουν. (Σχούλ-

τζιδός, ἰσορ. Ἱατρ. φυλ. 429, καὶ Πλίνιος φυσικ. ἰσορ. βιβλ. 29 κεφ. 1.).

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ, ἐμπειρικὴ καὶ δογματικὴ, ἐξήσκει το ἀκόμῃ εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐπὶ τῶν βασιλείων τῆς Περγάμου, ὅπου Ἀτταλὸς, καὶ τὸ περισσότερον Ἀτταλὸς ὁ Φιλομήτωρ, συνεκρότησαν βιβλιοθήκας, ἵδρυσαν καὶ ἐν σχολαίῳ Ἱατρικῆς, ἢ εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Βιθυνίας ἢ εἰς τὸ τοῦ Πόντου, ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μιθριδάτου ἑραστοῦ αὐτῆς τῆς τέχνης. Αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς ἱατρικῆς τέχνης φαίνονται, ὅτι ἐφθάρησαν εἰς τὴν εὐτυχὴ νίκην τοῦ Λουκούλλου καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ Πομπηίου, οἱ ὅποιοι μετέφερον εἰς τὴν Ῥώμην τὰ πλούσια λείψανα τῶν ἐπισχημῶν, καὶ τοῦ πλούτου τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἔπειτα ἔθεσε νόμον πολιτογραφίας διὰ τοὺς ἰατροὺς, τεχνίτας, καὶ σοφοὺς, θέλοντας νὰ κατοικήσουν καὶ νὰ κατασταθοῦν εἰς τὴν Ῥώμην. Ἡ τρυφή καὶ τὰ πλούτη διαφθείροντα τὰ ἥδη, ἐξ ἀνάγκης ἤυξισαν τὸν ἀριθμὸν τῶν νόσων· τότε αὐθάδης τις καὶ εὐγλωττος καινοτομιστὴς ὑφάνεται ἀπὸ τὴν κόμην τῶν σχολείων τῶν Σοφιστῶν ἐμβαίνων εἰς τὸ πεδίου τῆς Ἱατρικῆς, λέγων ὁ Ἀσκληπιάδης ὁ Προυσαεὺς, ἕστις, εἰς τὴν Βιθυνίαν ἐξεύρων νὰ καρποφορηθῇ ἀπὸ τὴν μαλακότητα τοῦ αἰῶνόςτου, ἐνηγκαλίσθη τὸν ἐναντίον τρόπον τῆς μεθόδου τοῦ Ἀρχαγᾶθου· ἐξερέωσε μίαν Ἑπικουριακὴν Σχολὴν, ὑποσχόμενος ὅχι μόνον νὰ θεραπεύσῃ ἐν τάχει, ἀσφαλῶς καὶ ἡδέως, διὰ μέσου ἱατρικῶν ἡδέων, καὶ πρακτικῆς τῆς πλέον τερπνῆς, παρὰ τὰς ὅσαι ἦτον δυνατόν νὰ ἐφευρεθοῦν, ὥς οἱ κρεμάμενοι κράββατοι, ἀρωματικὰ λουτρά καὶ τ. λ. ἀλλ' ἔτι προσαρμόζων τὸ σύστημα τῆς ἀνατομικῆς Φιλοσοφίας τοῦ Δημοκρίτου καὶ Ἑπικούρου εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν αἰτιῶν τῶν νόσων. Ἡ λαμπρότης τῆς πρακτικῆς του, ἡ φιλία τοῦ Εὐκέρωνος, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ εὐγλωττία, τὴν ὁποίαν ἔδειξε κατὰ τῶν κατηγόρων του, ἡ κοινὴ εὐνοία, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν, ὅλα τὸν συνέτρεξαν ἀναμφιδόλως νὰ πολλαπλασιάσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁπαδῶν καὶ φατριασῶν του· ἀνιγχείρεν ἐν σχολαίῳ, ἐξ οὗ ἐβγήκεν πλῆθος ἀνδρῶν περιβοίτων.

Ἡ δόξα αὐτῆς διήρκησεν ὀλίγον καιρὸν, ἐπειδὴ εἰς τῶν τοῦ Ἀσκληπιάδου μαθητῶν, ὀνόματι Θεμισίων ἐκ τῆς Λαοδικίας, ἀπορρίψας τὰς ἀρχὰς τοῦ διδασκάλου του ἵδρυσεν εἰς



τὴν Ῥώμην σχολὴν τὴν πλέον περίφημον τῶν αἰρέσεων εἰς τὴν Ἱατρικὴν, τὸν μεθοδισμόν (ιβ), ὡς σαρκασμός τις τοῦ Ἰουενάλου ἀποδεικνύει, ὅτι ἐπασκέπτετο πολλοὺς ἀββά-  
 ρους. Θεσσαλὸς ὁ Τραλλιανὸς μετ' αὐτὸν εἰς τὴν Λιδύαν,  
 ἀνὴρ ἀλαζών καὶ χολερικός, ὑποσχόμενος νὰ διδάξῃ τὴν Ἱα-  
 τρικὴν εἰς ἕξ μῆνας, ἐτελειοποίησε τὸν μεθοδισμόν· εἵλκυ-  
 σε πλῆθος ἀκροατῶν, οἱ ὅποιοι ἐνόμισαν τὸν ἐαυτὸν τῶν ἰα-  
 τρῶν, ἐπεὶ δὲ ἔμαθον τὸ διάτριτον, ἤτοι τριήμερον διαί-  
 ταν εἰς πᾶσαν νόσον ἀρχίζουσιν, ἢ ἐπειδὴ ἐδοκίμασαν τὴν  
 χρῆσιν τῆς μετασυγκρίσεως, καὶ τῶν ἀναληπτικῶν κύκλων  
 (ιγ). Σορανὸς ὁ Ἐφέσιος τέλος πάντων ὑπῆρξεν ὁ ὑπερινὸς  
 ἐξεργαστὴς καὶ τελειοποιητὴς τῆς μεθοδικῆς αἰρέσεως, ἐπὶ  
 τοῦ Τραϊανοῦ καὶ Ἀδριανοῦ· ὁ Ἀφρικανὸς Καίλιος Ἀυρηλια-  
 νὸς μᾶς παρέδωκε τὰς ἀρχὰς αὐτῆς τῆς σχολῆς, ὅπου εἶχε  
 σπουδάσει.

Τὸ σχολεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκπεπτωκὸς τῆς παλαιᾶς  
 τοῦ δόξης, ἀπεφάσισε νὰ ἐνώσῃ ὅλας αὐτὰς τὰς αἰρέσεις  
 εἰς μίαν μόνην, ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐπισυνθετικὴν ἢτοι ἡνω-  
 μένην. Λαυνίδας, ἰατρὸς αὐτῆς τῆς πόλεως, ἦν ὁ πρωταί-  
 τιος· ἀλλ' ἐπειδὴ προσεφύετο πολὺ εἰς τὴν ἀνάκρισιν τῶν  
 σωματικῶν ἔξεων (complexions) τῶν ἀβρώων, τὴν ὠνόμα-  
 σεν ἐκτικὴν. Ἡ ἐπισώρευσις ὁμωστοσοῦτων ἀρχῶν ἀσυγ-  
 κλώων, ἀσυνδέτων καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἢ βίαν προσεγ-  
 γίζων, ἐφθειρε τὴν αἶρσιν αὐτὴν δι' ἐαυτῆς.

Ἀθήναιος ὁ Ἀτταλεὺς ἢ Ταρσεὺς δυσαρεσούμενος εἰς τὰς  
 ἀρχὰς τοῦ Θεμίσωνος ἐπρόβαλε σύστημα ἡντλημένον ἀπὸ τὴν  
 φιλοσοφίαν τοῦ Ζήνωνος, Χρυσίππου, καὶ τῶν Στωϊκῶν,  
 ὑποθέτων τὸ πνεῦμα, ἢ ψυχὴν, ἀρχὴν ὅλων τῶν ἐνεργειῶν  
 τοῦ ζῶντος σώματος. Αὐτὸ ἐναγκαλισθὲν ἀσμένως ὑπῆρξεν  
 ἡ αἰτία τῆς πνευματικῆς αἰρέσεως δεχομένης τέσσαρα στοι-  
 χεῖα, τὸ θερμὸν, ψυχρὸν, ὑγρὸν, καὶ ξηρὸν, διοικούμενα  
 ἀπὸ τὸ πνεῦμα. Ἀγαθίνος, Ἀρεταῖος ὁ Βαππαδόκης, οὗτινος  
 τὸ σύγγραμμα μᾶς σώζεται, Ἀρχηγένης καὶ τινες ἄλλοι  
 ἰατροὶ περίφημοι ἐδέχθησαν αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν.

Αὕτῃ ὁμῶς δὲν ἄργησεν ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ, κατὰ τὴν  
 τύχην ὅλων τῶν αἰρέσεων, νὰ τροποποιηθῇ. Ἀρχηγένης ὁ  
 Ἀπαμεὺς τὸ πρῶτον πνευματικὸς, ἀπεφάσισε νὰ ὑψωθῇ ἐπὶ  
 τῶν ἕως τότε ἐγνωσμένων συζημάτων, ἐκλέγων τὸ καλὴν

τερον καὶ δεδοκιμασμένον μετὴν πείραν καὶ οὕτω σχηματίζων σῶμα τακτικὸν διδασκαλίας, μὴ προσκολλώμενες εἰς καὶ μίαν αἵρεσιν. Αὐτὸ τὸ εὐγενὲς καὶ ὥρατον ἐπιχείρημα διηγέρθη ἐξ αἰτίας τῶν ἀβεβαιότητων, εἰς τὰς ὁποίας τόσαι διάφοραι ὑποθέσεις εἶχαν ῥίψει τὸ πνεῦμα ἐκείνου τοῦ καιροῦ· ὡσαύτως ἠκολούθησε καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν· ἐπειδὴ ὁ Πυρρῶν δὲν ἐξερέωσε τὸν σκεπτικισμόν του ἤτοι τὴν γενικὴν ἀμφιβολίαν, εἰ μὴ μετὰ τὴν παρατήρησιν καὶ ὁρασιν διαφόρων γνωμῶν καὶ δογματικῶν κλονηθέντων ἀπὸ ἐναντία δόγματα. Ἄλλ' ὁ σκεπτικισμὸς, ἀντὶ νὰ σταθῇ εἰς τινα ὅρια, ἐκτάνθη ἕως οὗ τὸ πᾶν νὰ ἀνατρέψῃ, βιάζων τὰ πνεύματα εἰς τινα αἰώνιαν παραφορὰν, ἀμφιβάλλοντα εἰς τὰ μὴ ἀμφιβολίας ἄξια ἤτοι ἀναμφισβητήσιμα. Ὁ Ἀρχιμήνης, ἐξ ἐναντίας, διαχωρίζων τὸ βεβαιότερον εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐσχημάτισε τὸν ἐκλεκτικισμόν (ιδ') ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐξήσκει λαμπρῶς τὴν τέχνην του.

Αὐτὰ τὰ εἶδη τῶν ἱατρικῶν αἵρέσεων, ἃν καὶ ποικίλα, ἐχρησίμευσαν πολὺ εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὡς πολλαπλασιάζοντα τὰ σχολεῖα, ἤτοι διεγείροντα λογοτριβὰς καὶ ἀναιρέσεις μεταξύτων, ἢ ἐκρίζοντα τὰς παλαιὰς παραδρομὰς καὶ ἀπάτας, καὶ σφερόντο διὰ τῶν ἀντιφάσεων τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας. Τῶν οὗτων δὲν γνωρίζομεν αὐτῶν τὴν σφερότητα, εἰ μὴ ἀπὸ τοῦς ἀγῶνας πειρωμένους νὰ τὰς καταβάλωσι.

Ἡ Ρώμη εἶχε τότε, κατὰ τὸν Μερκουριάην, σχολεῖον ἱατρικῆς, σελισμένον μετὰ ὥρατα ἀγάλματα μαρμάρου εἰς τὴν ὁδὸν ὀνομαζομένην Esquilia, καὶ οἱ ἱατροὶ ἐσυνάζοντο συχνὰ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Εἰρήνης, ὅπου οἱ Αὐτοκράτορες εἶχαν ἰδρύσει μίαν βιβλιοθήκην. Αἱ ἐπαρχίαι, καὶ μάλιστα ἡ Ἑλλάς, καὶ ἡ Ἀσία, δὲν ἦσαν ἀπρομήθευτοι ἀπὸ ἱατρικῆς διδασκαλείας. Ὁ Κρατερὸς, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Κικέρωνος, κατήυγαζεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐξ ὧν ἐκβῆκαν πολλοὶ ἄλλοι ἱατροί. Ἀναφέρουν ἐπὶ τοῦ Νέρωνος δι' ἓνα, ὀνόματι Κρίναν εἰς τὴν Μασσαλίαν. Τὸ σχολεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας προήγαγεν ἀνδρας μᾶλλον ἢ ἥττον περιφήμους· ἡ Σμύρνη ὡσαύτως εἶχε σχολεῖον, ἐξ οὗ ἐκβῆκεν ὁ Μοσχίων, ἱατρὸς τοῦ αἰῶνος τοῦ Νέρωνος· ἡ Λάμφακος, ἡ Ὀδησσός, ἡ Ταρσός καὶ ἡ Πέργαμος κ. λ. εἶχον σχολεῖα προεδρευόμενα ἀπὸ τοῦς ἀρ-

χιατροὺς ἢ ἀπὸ τούτων ἐξοχωτέρους ἰατρούς· ἡ ἐσχάτη αὐτῶν τῶν πόλεων εἶχεν ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (ἀσκληπιεῖον), περιέχον τόπον πάντοτε διὰ σχολεῖον ἱατρικῆς καὶ μὲν κλινικῆν. Ὁ Πέλοψ, Στρατώνεικος εἰς αὐτὸ ἐδίδαξαν, καὶ ὁ Γαληνὸς ἄρχισε τὰς ἱατρικὰς σπουδὰς του, ὡς ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν Ἀντωνίων. Τὸ ἀντικείμενον δὲν εἶναι νὰ ἐκτανθῶ εἰς τὴν ἰζορίαν καὶ τὰ πονήματα αὐτοῦ τοῦ κλεινοῦ ἱατροῦ, τὸν ὁποῖον τὰ συγγράμματα του καὶ ἡ μεγαλότης τοῦ εὐφυῆ κατέστησαν ἕνα δεύτερον Ἱπποκράτην. Ἐξεύρομεν μὲ ποῖαν δόξαν ἀνιγίρει τὸν δογματισμὸν τῆς ἱατρικῆς, ἀσφαλίσας τὸ κράτος αὐτοῦ περίπου δεκατρεῖς αἰῶνας.

Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεδήρου, ἤτοι τὸν γ' αἰῶνα, κατὰ τὸν Λαμπρίδιον, προσεδιαρίσθισαν μερικὰ ἀκροατήρια εἰς τοὺς ἰατροὺς διὰ νὰ διδάξωσι τὴν τέχνην των, ἀλλ' αὐτὰ ἐξέπεσαν ὡσαύτως, καὶ αἱ ἐπισχῆμαι ὁμοῦ μὲ τὴν πτώσιν τοῦ βασιλείου, διηρημένου ἀπὸ τοὺς Βανδάλους καὶ Γότθους, ἀρχίσαντας πρὸ ὀλίγου τὰς ἐφαρμήσεις των. Ἡ Ἀσία μὲ ὅλον τοῦτο διετήρησεν ἕως εἰς τὸν ἕκτον αἰῶνα τὴν ἱατρικὴν τέχνην· ἐπειδὴ βλέπομεν τὸν Ὀριβασίου τῆς Περγᾶμου, ἱατρὸν Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου εἰς τὸν Δ' αἰῶνα, Ἀέτιου εἰς τὸν Ε', Ἀλέξανδρον Τραλλιανόν εἰς τὸν ἕκτον, Παῦλον Αἰγινήτην εἰς τὸν ἕβδομον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου.

Ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Κωνσταντίνου ἰδρύθησαν λυκεία (colleges) τῶν ἀρχιατρῶν, ἢ τῶν ἐξοχωτέρων ἱατρῶν εἰς πολλὰς πόλεις. Αἱ μητροπόλεις εἶχαν ἕως δέκα ἀρχιατροὺς, αἱ πόλεις τῆς δευτέρας τάξεως ἑπτὰ, καὶ αἱ μικραὶ πέντε. Αὐτὰ τὰ λυκεία ἦσαν προσδιορισμένα νὰ ἀνακρίνωσι τοὺς νέους σπουδαστὰς ἐπιθυμοῦντας νὰ συγκαταλεχθῶσιν εἰς τὸ ἀξίωμα τῶν ἱατρῶν. Ἐπὶ τῶν βασιλέων Γότθων, πρὸ τοῦ Θεοδορίκου, ὁ Κασσιόδωρος ἀναφέρει, ὅτι δὲν ἦτον κανὼν ἀνακριτήριον διὰ τὴν ἱατρικὴν, καὶ ἐξακολουθῶν ἦτον συγχωρημένη εἰς πάντα ἀγύρτην ἐπιθυμοῦντα νὰ τὴν ἐξασκήσῃ. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας Θεοδοσίος, ἵδρυσεν τοὺς ἀρχιατροὺς ἢ ἱατροὺς κριτὰς καὶ ἐξεταστὰς τῆς δεκτικότητος τῶν ἄλλων.

Ἐδῶ ἀρχίζει ἡ βαθεῖα νύκτα τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀμα-

Χρήμα. Ταύτην ἡσπασάμην ἐκ παιδικῆς μου ἡλικίας, καὶ εἰς ταύτην ἱκανῶς κατεγινόμεν, εὐτυχήσας νὰ ἔχω διδασκάλους τοὺς ἀρίστους, διὰ τὴν φιλογενεῖαν καὶ πολυμαθειάν των· διδασκάλους, τόν τε Κούμαν, καὶ Οἰκονόμον, οἵτινες καταυγάζουσι μὲ τὰς σοφάτων καὶ σωτηριωδεστάτας διδασκαλίας τοὺς φιλτάτους μου πατριώτας Σμυρναίους, καὶ οἵτινες κατακοσμοῦσι τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰς ὑπ' αὐτῶν σοφὰς συγγραφάς.

Μετὰ δὲ τὴν οὕτως ἐκπαιδευσίν μου, μετέβην εἰς τοῦ ἐμπορίου τὰς πολυπονοτάτας ἀσχολίας, καὶ ἔκτοτε ὑπὸ πολλῶν φροντίδων ἀναγκαίων εἰς τὸ τῆς ἐμπορίας ἐπάγγελμα περιστοιχούμενος, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀποδείξω εἰς τὸ φίλτατόν μου γένος, ὅτι σπεύδω κ' ἐγὼ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς πατρίδος, καὶ ὅτι δὲν ὑποφέρω νὰ σεριθῶ τὴν ἐκ τούτου προερχομένην δόξαν, τὴν ὅποιαν μόνοι οἱ ἡλίθιοι δὲν αἰσθάνονται.

Πρότινων ἤδη ἐνιαυτῶν κατοικῶ εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου τὸν ἐμπορικὸν μετέρχομαι βίον, καὶ ἤθελα νομίζειν ἐμαυτὸν δυσυχῇ εἰς τὸ μονότονον καὶ σωματικὸν τοῦτο ἐπάγγελμα, ἐὰν δὲν εὗρισκα κάποιαν παραμυθίαν καὶ διατριβὴν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, τοῦ ὁποίου μεγίστη ὁμολογεῖται ἡ ἀφελεια.

Εὐγνώμων λοιπὸν πρὸς σᾶς, τοὺς φιλομαθεῖς ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, διὰ τὴν μετ' ἐπιμελείας ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπωφελεστάτου τούτου ἔργου, ἀπεφάσισα ν' ἀνακουφίσω ὁπωσοῦν διὰ συνδρομῆς τὰ βαρύτερα πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα ἔξοδα. Ὅθεν ἐκ τῶν ἰδρώτων μου προσφέρω εἰς τὴν Φιλολογικὴν σας Ἑταιρείαν ἐτησίως διὰ βίου Ρούβλια πεντακόσια εἰς χαρτονομίσματα τῆς Βασιλικῆς Τραπεζίης (Βάγκου).

Ἡ προσφορὰ μὲν αὕτη εἶναι λιτὴ, καὶ μικρά, ἀλλὰ παρακαλῶ, ἀποβλέψαντες οὐχὶ εἰς τὸ προσφερόμενον, ἀλλ' εἰς τὴν τοῦ προσφέροντος προαίρεσιν, ἣτις εἶναι μεγάλη, δεχθῆτε ταύτην εὐμενῶς ὡς σημεῖον τῆς φιλογενείας μου.

Ναί, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἐκπληρῶ μέρος πολλοῶν τῶν καθηκόντων μου πρὸς τὴν φίλτάτην μου Πατρίδα, ἀλλὰ πάλιν ἀπαξίω νὰ κωφωθῶ παντάπασιν εἰς τῆς κοινῆς μας Πατρίδος τὰς φωνάς, ἣτις ἀπ' ὅλους, τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῶν εἰς βοήθειαν ἀπαιτεῖ.

θείας. Ἡ δύσις κατεστραμμένη ἀπὸ πλῆθος βαρβάρων διαδεχομένων ὡς τὰ ρεύματα ἐνὸς χειμάρρου, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Γευσερίκων, Ἀττίλου, Ἀλαρίχου, τῶν μαζίγων τῶν ἐθνῶν. Οἱ Ἑρuloι, οἱ Γηπίδαι, οἱ Κουάδροι, οἱ Μαρκομάνοι, οἱ Ἀλαννοὶ, οἱ Λομπαρδοὶ, οἱ Βανδάλοι, ἔθνη Γοτθικά ἢ παλαιοὶ Γέται, Κίμβροι, καταβαίνοντες ἀπὸ τὴν Κιμβρικήν χερσόνησον, ἢ ἀπὸ τὴν Σκανδαναβικὴν, καὶ ἀπὸ τα παράλια τῆς Βαλτικῆς, κατασρέφουν τὰ μεσημβρινὰ τῆς Εὐρώπης, τοὺς Γάλλους, τὴν Ἰσπανίαν, καὶ πολλοὶ αὐτῶν φθάνουν καὶ εἰσνοθήσκουν εἰς τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀφρικῆς. Οἱ Σλαῦοι, Οὐνοὶ, Σαρμάται, Οὐένδοι, Ἀβαροι ἐδγαίνοντες ἀπὸ τὰς φωλεὰς τῶν Καυκασίων μερῶν, κατασπαράττουσιν ὁμοίως τὰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς κάτω ἐπικρατείας, περνώσιν τὸν Ἀδριατικὸν κόλπον, λαφυραγωγοῦσι τὴν Ἰταλίαν. Τὰ μνημεῖα τῶν ἐπισχημῶν, καὶ τεχνῶν πίπτουν εἰς τὸν σίδηρον αὐτῶν τῶν θηριωδῶν ἀνθρώπων, μὴ γινωσκόντων ἄλλο ἀπὸ τοὺς πολέμους. Ἡ κάτω ἐπικράτεια διοικημένη ἀπὸ ἡγεμόνας ἀσθενεῖς καὶ διεφθαρμένους, φιλονεικοῦντας διὰ τὸ σκῆπτρον, μὲ κάθε μέσον δυνατὸν καὶ ἐγκληματικόν, ὡς προδοσίας, δολοφονίας (assassinat), φαρμακώματα. Αἱ εἰκονοκλασικαὶ ἔριδες, ἡ μανία τῶν αἰρέσεων, ἐγίναν αἰτίαι τῆς ὀλοκλήρου ἀποσθέσεως τῶν ἐπισχημῶν καὶ τεχνῶν. Ἡ Ἀσία ἂν καὶ ἦτον ἡσυχότερα μὲ ὅλας τῆς τὰς καταδρομὰς ἀπὸ τῶν Πάρθων, αἱ ἀνθρωπικαὶ γνώσεις, ἦτοι ἐπιστῆμαι, μόλις ἐφύλαττον τινα σπινθῆρα φωτός εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, Σμύρνην, Ἀντιόχειαν, καὶ ἄλλας χώρας αὐτῶν τῶν μερῶν. Εὐθύς ὁ Μωάμεθ ἐγείρεται, ἀνασρέφει τὴν Ἀραβίαν ἐκ βάθρων, καὶ οἱ κοσμοκτῆται Σαρμακηνοὶ σπαράττουσι κατ' ἀρέσκειάν των αὐτὰς τὰς πλουσίας ἐπαρχίας τῆς Ἀσιατικῆς ἐπικρατείας.

Εἶναι ἀξιοδάκρυτος ὁ ἀφανισμὸς τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης καυθείσης ἀπὸ τὸν Καλίφην Ὁμάρων, διάδοχον τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Ἰσλαλισμοῦ, ἀλλὰ μέρος τῶν βιβλίων εἶχε καὶ, ὅταν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἐξουσίασε τὴν Αἴγυπτον μετὰ τὴν νίκην τῶν Φαρσάλων. Οἱ Αὐτοκράτορες εἰκονοκλάσαι, κατὰ τὸν Μεῖνερων, συνέτριψαν ὅχι μόνον τὰ γλυπτὰ, τὰς ζωγραφίας, ἀλλὰ προσέτι πολλὰ μνημεῖα ἀφ' ἑλίου τῆς Φιλολογίας. Ὁ Πάπας Γρηγόριος εἶ μέγας εἰς τὸν 2. αἰῶνα κατη-

νάλωσεν ὅλα περίπευ τὰ βιβλία τῆς Φιλολογίας καὶ τῶν ἐπισιμῶν, τὰ ὅποια, κατ' αὐτόν, ἐξέκλινον τὴν σπουδὴν τῶν Ἀγίων Γραφῶν. Τὸ πᾶν συνέτρεχε ν' ἀναβυθίσῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν πλέον παράδοξον βαρβαρότητα. Αἱ κοσμοκτισίαι ἐνίστε ὁμῶς φέρουν τὴν τρυφὴν, καὶ οἱ πολεμικοὶ χρήζουσι νὰ διηνεκήσωσι τὴν μνήμην τῆς μεγαλειότητός των, ἂν καὶ ἁμαθεῖς καὶ ἐχθροὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἐπειδὴ οἱ Ἀραβες κοσμοκτιταὶ ἐπεθύμησαν νὰ φιμίσουν τὸ βασίλειόν των. Ἀβουλφαγάης, ἱστορικὸς Ἀραβ, ἀναφέρει, ὅτι οἱ Σαῦρακηνοὶ ἐσεδάσθησαν εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀλεξανδρείας τοὺς Ἕλληνας ἰατροὺς, τῶν ὁποίων δύο (ὁ Θεόδוניος καὶ Θεόδωκος) ἐπηγγέλλοντο τὸ περισσότερον μὲ ἄκραν ὑπόληψιν περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος. Ἀβιόσθᾶνης, ἄλλος συγγραφεὺς Ἀραβ καὶ βιογράφος πολλῶν ἰατρῶν, ἀναφέρει, ὅτι εἷς Χριστιανὸς διδάσκαλος τῆς Ἱατρικῆς, ὀνόματι Ἐλκινάνης, ἐξακολούθησε νὰ διδάσκῃ τὴν τέχνην του, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Καλίφη Ἀβδουλ—Ἀζίζ, γινόμενος Μωαμετανὸς προτροπῇ τοῦ ἰδίου ἡγεμόνος. Ἡ Ἀντιόχεια καὶ Καισάρεια καὶ ἄλλαι χῶραι τῆς εὐρυχωροτάτης ἐπικρατείας τῶν Σαῦρακηναῶν ἀνύγειρον παρόμοια σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἡ Ἱατρικὴ καὶ Ἀστρονομία ἐδιδάσκοντο καὶ ἐξησκοῦντο ἐντίμως. Οἱ Καλίφαι Ἀδασσῆδαι, καὶ Φαθιμῆται, οἷοι, Ἀλμάζωρ, Ἀλμωδὸς, Ἀραβὶν ὁ Ῥασχίλδος, καὶ Ἀλμαμῶννος, συνέστησαν βιβλιοθήκας, ἀνύγειρον σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα πλησίον τῶν Τζαμιῶν εἰς τὸ Βαγδάτιον, τὴν παλαιὰν Βαβυλῶνα, εἰς τὸ Κάϊρον, καὶ ἄλλας πόλεις. Αὐτὸς ὁ ὕστερον Καλίφης ἐδιώρισε νὰ μεταφράσων εἰς τὸ Ἀραβικὸν τὰ πονήματα τοῦ Ἀριστοτέλους, Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ, ἐνασχολῶν διὰ αὐτὸ τὸ ἔργον τεσσαράκοντα ἔξ μεθερμηνέας κατὰ τὸ 820 ἔτος.

Οἱ Σαῦρακηνοὶ, ὅταν ἀπέκτησαν τὴν Ἰσπανίαν, κατεσάβησαν ὁμοίως ἐρασαὶ τῶν ἐπισιμῶν, φιλοτιμούμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς Ἱατρικῆς καὶ Ἀστρονομίας. Ἡ Κορδοῦα πρώτη εἶχε τὸ ἐξοχότερον πανδιδασκαλεῖον αὐτῶν τῶν ἐπισιμῶν. Οἱ Ἀβδιραμοὶ καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες Σαῦρακηνοὶ ἐσύλλεξαν μίαν μεγαλωτάτην βιβλιοθήκην, ἃν, ὡς λέγεται, περιείχε 250,000 σῶματα. Ἡ Σεβίλλα, Σαῦραγῶσα, Κοῖμδρα,

Μορσία. Τολίδα, ἵδρυσαν σχολεῖα διαχύσαντα τὴν ὄρεξιν καὶ ἐπιθυμίαν εἰς ὅλου τὸ μεσημερινὸν τῆς Εὐράπης. Οἱ Μεσσοί, Ραζής, Σεραπίων, Ἀλδοκάσις, εἰς τὸν ἔννατον καὶ δέκατον αἰῶνα, Ἀθικῆννας εἰς τὸν ἐνδέκατον, Ἀλῆς—Ἀδβὰς, Ἀθενζωάρις, Ἀλχίνδος, Ἀδερίνης, Ἰωάννης Μεσουός, Ραβθής Μωῦσης, Μαίμων, Ἀχενγουέφιτ, εἰς τὸν δωδέκατον, ἐκαλλώπισαν τὴν ἱατρικὴν εἰς τὴν Ἀσίαν, Περσίαν, Αἴγυπτον. Ἰσπανίαν, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα δέλουν εἶναι καταγραμμένα, εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς ἱατρικῆς. Αὐτοὶ δὲν ἐφεύρουν, ἀλλ' ἦσαν ἀντιγραφεῖς, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, οἱ πίθηκοι τῶν Ἑλλήνων· ἐξαιροῦντες τινὰς ἰδικάστων ἀκριβεῖς περιγραφὰς τῆς Εὐλογίας, τῆς Ἀραβικῆς Ἐλεφαντιάσεως, Πνευματακανθίδος ἢ Πεδαρβρίκας (Spina ventiosa), καὶ ἄλλων τινῶν ἀσθενειῶν κοινῶν εἰς Ἀφρικὴν καὶ Ἀσίαν, δὲν εὐρίσκοντες εἰς τὰ συγγράμματα τῶν τιμῇ ἐξηγμένων ἀπὸ τοῦς Ἑλλήνων συγγραφεῖς. Ἐπρόσθεσαν ὅμως τινὰς λεπτομερεῖς καὶ ἀνωφελεῖς διαιρέσεις, χωρὶς νὰ τολμήσουν νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν σχεδίασθῆται ὁδὸν τῶν διδασκάλων τῶν, καὶ ἤνυξινται προσέτι τὴν ἱατρικὴν ὕλην μὲ τὰ προϊόντα τῆς Ἀσίας. Εἰς τὸν Ἀραβὶ Γέδερ χρεωζοῦμεν τινὰς ἐργασίας χημικὰς, ὁμοίως εἰς τὸν Ἰωάννην Μεσουὸν ἐκ τῆς Δαμασκοῦ φαρμακευτικὰ γραμματεῖα (formules pharmaceutiques).

Ἡ Δύστις κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἦτον βυθισμένη εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν βαρβαρότητα· τινὲς Μοναχοὶ εἰς τὰ βάθη τῶν Μοναστηρίων διετήρησαν τινὰς σπινθῆρας γνώσεων ἀπὸ τὰ βιβλία ἀποφυγόντα τὸ ναυάγιον τῶν καταδρομῶν τῶν ἀρκετῶν ἐθνῶν, τὰ ὅποια ἀντέγραφον, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἐνόχλησιν τῆς ἐρημίας τῶν. Ὁ Γρηγόριος Δετούρρης (Hist. Francor. li, c. 14.) ἀναφέρει, ὅτι οἱ πρῶτοι βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, οἱ Χιλπερικοὶ, Χιλδεβέρτος, καὶ Σιγεςβέρτος βασιλεὺς τῆς Ἀουστρασίας, εἶχον ἱατροὺς ἐν εἴδει ἀρχιατρῶν. Κάρολος ὁ Μέγας ἠθέλησε νὰ ἀναζωπυρήσῃ τὰς ἐπισήμας εἰς τὴν Γαλίαν, εἴναι ἀληθὴς ἡ ἵδρυσις ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου εἰς Παρίσιον κατὰ τὸ 800. Ὁσαύτως Ἀλφράδος ὁ μέγας κατὰ τὸ 895 ἵδρυσεν τὸ τοῦ Ὁξφόρδου εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ Ἀραβες ὅμως ἐνομίζοντο ὡς ἀνώτεροι εἰς τὰς γνώσεις τῆς ἱατρικῆς· ὅθεν οἱ Πάπαι, οἱ βασιλεῖς τότε ἐπροτιμοῦσαν διὰ ἱατρούς τῶν, ἢ τοὺς Μωσάραβας καὶ Μωῦ-

ρους τῆς Ἰσπανίας, ἢ τοὺς Ἰουδαίους τῆς Ἀσίας γινώσκοντας τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος εἰς μαθητὴς αὐτῶν τῶν Ἀράβων ἔφερον τὰς ἱατρικὰς γνῶσεις εἰς τὴν Ἰταλίαν, αἱ ὁποῖαι ἤνθισαν εἰς τὸ ἐξῆς μὲ καρποφορίαν. Αὐτὸς ἦν ὁ εἰς τὴν Καρχηδόνα γεννηθεὶς Κωνσταντῖνος ὁ Ἀφρικανός, ὁ ὁποῖος εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀσίας διατρίψας ἐγυμνάσθη κατὰ πολλὰ εἰς τὰς γλῶσσας, Ἀραβικὴν, Συριακὴν, Περσικὴν, Ἑβραϊκὴν, Κοπτικὴν, Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν καὶ τὰ μαθηματικά. Κατατρεχθεὶς ἀπὸ τὴν ἐπίφθονον ζηλοτυπίαν τῶν ἐναμίλλων τῆς πατρίδος του, καὶ ζητήσας ἄσυλον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑπεδέχθη ἀπὸ τὸν Ῥοβέρτον Γαῖσκαρδόν, ἡγεμόνα τῆς Πούλλιας, ὁ ὁποῖος τὸν ἐκατέστησεν ἓνα τῶν ἐξ ἀπορρήτων (Secretaire)· ἀλλὰ προτιμῶν τὴν ἀναχώρησιν τῆς μοναδικῆς ζωῆς ἀπὸ τοῦς θορύβους τῶν αὐλῶν, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ὄρος Κασσίνου, πλησίον τῆς χώρας Σαλέρνου, ἀφιερωμένος ὅλος εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ἱατρικῶν σπουδῶν, καὶ ἐκεῖ συλλέξας τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων ἱατρῶν καὶ Ἀράβων, ἐπρόσθεσέ τινας ἰδίας ἰδέας καὶ παρατηρήσεις. Ῥοβέρτος ἀποκατασταθεὶς κύριος τῆς Σαλέρνου, μετέφερε τὸ σχολεῖον τοῦ ὄρους Κασσίνου εἰς τὴν ἰδίαν χώραν· τὸ ὁποῖον μετ' οὐ πολὺ ἐγίνετο περιφειρότερον εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην· ἐξ οὗ βλέπομεν ἔτι τὰ ἔπη τοῦ Ἰωάννου Μελανοῦ περὶ τῆς Ὑγιεινῆς, πᾶσι γνωστὰ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν „Σχολεῖον τῆς Σαλέρνου“. Ἀλλ' αὕτη ἡ Σχολή, μετὰ τὰς Θεοδοσίας καὶ ἐπανορθώσεις αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Αυτοκράτορος Φριδερίκου τοῦ δευτέρου, ἔλαβε τὴν πλέον λαμπρὰν τῆς δόξαν, δοῦσα αἰτίαν ἀνεγέρσεως ἄλλων παρομοίων ἰδρυμάτων κατὰ τὸν 17. αἰῶνα.

Οἱ Καλόγηροι πρὸ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἰς τὴν Δύσιν ἦσαν οἱ μόνοι, οἱ ὁποῖοι ἐνασχολοῦντο εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ, κατὰ τὴν Θεοδοσίαν τοῦ μεγάλου Καρόλου, διδάσκαλοι τῆς ἱατρικῆς. Νομίζεται, ὅτι ἤνωσάν τινας θρησκευαίους ἐργασίας κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, καὶ κλίσιν ἰδίαι. Τέραν τοῦ μοναχικοῦ συστήματος. Ἡ λέξις κληρικὸς ἔτι ἐν χρήσει, σημαίνουσα τὸν γράφοντα ὑπὸ τοὺς πρακτικούς ἦτοι ἀρχαρίον, ἐσήμαινε ἐν ταῦτ' ἄνδρα ἐκκλησιαστικὸν ὁμοῦ καὶ σπουδαῖον. Οἱ κληρὸς ἢ αἱ γνῶσεις ἐσυγχέοντο μὲ τὸ



ἐπάγγελμα τοῦ κληρικοῦ ἀξιώματος, ἂν καὶ οἱ Λαϊκοὶ ἐκ-  
κλησιαστικοί, καὶ τὸ περισσότερον οἱ εὐγενεῖς δὲν ἤξευραν  
νὰ γράψουν. Τὸ τάγμα τῶν Βενεδικτίνων διέλαμψε κατὰ  
τὰς σπουδὰς καὶ μαθήσεις, καθὼς ἐξεύρομεν, ὅτι ὁ ἅγιος  
Βενέδικτος ἱδρυσεν τὸ τάγμα του εἰς τὸ ὄρος Κασσίνον κατὰ  
τὸ 528 ἔτος.

Ὁ ἱερὸς πόλεμος (croisades, σαυροφόροι) προήγαγε μίαν  
μεγάλην μεταλλαγὴν εἰς τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ μέ-  
σα αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος. Οἱ Κόμητες, οἱ Βαρῶνοι, ἀφῆκαν τὰ  
φρουριάτων καὶ τοὺς πύργους των, καὶ τὰς ἐπάλξεις τῶν  
μικρῶν πύργων, ὅπου κατέτρεχον τοὺς ὑπηκόους των, καὶ  
ἐνοχλοῦσαι τοὺς ὁδοιπόρους διὰ νὰ δεχθοῦν τὸ σαυροφόρον  
τάγμα, διὰ νὰ ταξιδεύσουν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀδέδαιοι τῆς  
ἐπιστροφῆς των, καὶ θέλοντες νὰ ἀσφαλίσουν τὸν τύχην των,  
ἀπεξένωσαν τὰ ὑποστατικά των (domaines, κτήματα), ἐλευ-  
θερώνοντες τοὺς ὑποκειμένους των τιμῇ χρημάτων, πωλοῦν-  
τες τὰ χωρία των· καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐν μέρος τῆς  
πραγματικῆς πλουσιότητος, οἷον ὑποστατικῶν γῆς, ἐπέρασεν  
εἰς χεῖρας τοῦ ἐνὸς τρίτου τῆς ἀνθρωπίνης ἐταιρείας. Ἡ καλο-  
καταστασία καὶ περισκεψία, ἃς σύντροφοι καὶ ἐπακόλουθοι  
τοῦ πλούτου, ἔδωσαν εἰς τοὺς ἀγενεῖς, καὶ τὸν λαὸν ὑπαρ-  
ξιν μᾶλλον ἀνεξάρτητον. Ἡσθάνθησαν, ἂν οἱ εὐγενεῖς εἶχον  
τὸ δίκαιον τῆς σπάθης, ἐμποροῦσαν ἀποποιούμενοι τὴν τυ-  
ραννίαν καὶ τὰς φορολογίας νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τὰς φιλο-  
ποιίας των, τέχνας, καὶ ἐπιστήμας. Οἱ ἴδιοι βασιλεῖς, φο-  
βούμενοι τοὺς δυνατοὺς ὑπηκόους πάντοτε φιλοτίμους καὶ  
φιλοταράχους, συνεισέφερον εἰς τὴν τάχυνσιν τῆς ἐλευθε-  
ρώσεως τῶν λαῶν, καὶ ἦσαν ὡσαύτως ἡ εὖρεσις τῆς τυπο-  
γραφίας ἀνενεγκνίας πανταχοῦ τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ  
τῶν γραμμάτων δὲν ἤθελε προφθάσει, τὸ κράτος τῆς ἀμα-  
θείας καὶ ἀρροαρχίας (Feodalitiè, γαρχία, ἀγαρχία), ἐ-  
κλονεῖτο ἀνεπαισθήτως εἰς ὅλα τὰ μεσημβρινὰ μέρη τῆς  
Εὐρώπης.

Ταυταῦτη ἦν κατὰ τὸν 13' καὶ 14' αἰῶνα ἡ κατάστασις αὐ-  
τοῦ τοῦ μέρους τοῦ κόσμου· ἐν ᾧ ὁ Ἀθικῆνας καὶ Ἀβερρόνης  
ἤκμαζον εἰς τὴν Κορδούαν κατὰ τὰ μέσα τοῦ δωδεκάτου  
αἰῶνος, ἡ Σαλέρνος κατὰ τὸ 1237, καὶ ἡ Νεάπολις ἱδρυσαν  
Σχολεῖα Ἱατρικῆς. Τὰ Πανδιδακτήρια τοῦ Ὁξοφόρδου καὶ

Καμβριγιίου ἔσχον καθέδρας Ἱατρικῆς, τὸ ἱατρικὸν σύστημα τῶν Παρισίων (Faculté) διεχωρίσθη ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν τῷ 1270, ἢ πρὸ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὸ 1220, ὡς ὁ Ἀσρούκιος ἀναφέρει, ἦνβει τὸ σχολεῖον τοῦ Μοντπελλιέρου, ἐπειδὴ ἔχομεν μαρτυρίας, ὅτι ἄρχιτεν ἀπὸ τοῦς 1150. Ἡ Παλεγκία εἶχεν ὡσαύτως Πανεπισήμιον ἀπὸ τὸ 1179, καὶ τὸ Πατάξιον εἰς τὸ 1190. Τὸ Πανδιδασκαλεῖον τῆς Σαλαμάγκας ἀνηγέρθη τῷ 1200, καὶ τῆς Τολούζης τῷ 1228. Ἡ εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ συμβεβηκὸς εὑρεσις τῶν Πανδεκτῶν τοῦ Ἰουζινιανοῦ τῷ 1137 ἔγινεν αἰτία τοῦ νὰ ιδρῦσῶσι σχολεῖα τῶν δικαιωμάτων εἰς Βονωνίαν, Παρισίους, Ὁξφόρδου, διὰ νὰ τὰς ἀναπτύσωσι, καὶ νὰ χαρίσωσι τὰς ἱατρικὰς παραδόσεις εἰς ἰδιαίτερα διδασκτῆρια. Κατὰ τὸ 1231 βλέπομεν τοὺς τίτλους Bachelier καὶ Docteur διδομένους εἰς τὸ διδασκτικὸν σῶμα τῆς ἱατρικῆς (Faculté de médecine, σῶμα ἢ σύστημα Ἱατρικῆς) τῶν Παρισίων, ἀλλὰ τὸ τῆς Σαλέρνου καὶ Νεαπόλεως εἶχον δεσμοθεσίας πρὸς αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Θαδαῖος Φλωρεντίνος ἐπαγγέλλετο ἐντίμως τὴν Ἱατρικὴν εἰς Βονωνίαν, ἐπονομαζόμενος δεύτερος Γαληνός. Βερνάρδος ἦν περίφημος εἰς τὸ σχολεῖον Μοντπελλιέρου καὶ Γουλιέλμος Δεσαλικήτης σὺν τῷ Πέτρῳ Ἀπῶνι (de Abano, ποτὲ διδασκάλῳ εἰς Παρισίους) κατήνυγαζε τὸ σχολεῖον τοῦ Παταξίου.

Εἰς τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα τὰ σχολεῖα τῆς Ἱατρικῆς, καὶ τὰ Πανεπισήμια διεδόθησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Τὸ Ἀδριγνὸν ἵδρυσεν τὸ Πανδιδασκτῆριόν του κατὰ τὸ 1303, πιθανὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆς ιδρύσεως τοῦ Λυκείου τῆς Σοφίας (college de la sapienza) εἰς τὴν Ῥώμην ἢ Περουργία τῷ 1307, ἢ Αὐρηλία (Orleans) τῷ 1302, Φλωρεντία τῷ 1321, Καχώρ, Χεϊλδελβέργη, Πράγα, Περπινιάνον, ἔπειτα Κρακωβία, Κολωνία, Παβία, Βιέννα τῆς Αὐστρίας, Γενέβα, ἀνιγέειρον ὅλαι διαδοχικῶς. Τὸ Σχολεῖον τῆς Βονωνίας καὶ Σιένης ἐθεμελιώθησαν κατὰ τὸ 1387, τοῦ Ὁξφόρδου κατὰ τὸ 1392. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἡ Βονωνία εἶχε καθέδρας Ἱατρικῆς. Παρατηροῦμεν ὅμως, ὅτι Μονδίνος ὁ πρῶτος ἔδωκε κοινὰ μαθήματα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀνατομίας τῷ 1315, ἐπειδὴ ἕως τότε ἦτον ἐμποδισμένη ἡ πτωματοτομία, καὶ μία προσαγὴ τοῦ Πάπα Βονιφάτιου τὴν ἐμπόδισεν. Ὁ Αὐτο-

κράτωρ Φρειδερίκος ὁ δεῦτερος μὲ ὅλον τοῦτο ἐδιδάρισεν ἀπὸ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα, ἤτοι τῷ 1251, εἰς Σικελίαν νὰ ἀνατέμνωσιν ἐν πτώμα εἰς κάθε πενταετὲς διάστημα, ἐμποδίσας εἰς ὅποιονδεητοῦν νὰ ἐξασκήσῃ τὴν Χειρουργίαν ἄνευ καλῆς γνώσεως τῆς Ἀνατομίας. Εἰς τὸν Μαρτιανὸν πρῶτον ἐδόθη αὐτὴ ἡ ἄδεια τῶν πενταετῶν τομῶν· ὁ Γουλιέλμινος ὅμως ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀρμόνδος Γουασκὸς καὶ ὁ Ὀττος Ἀγερός Αυσρulanὸς ἄρχισαν νὰ ἀνατέμνωσιν εἰς Βονωνίαν τῷ 1151, ἢ πρωτίτερα ἀπὸ τὸν Μονδίνον. Ἀνέτεμνον κάθε χρόνον τοὺς κύνας. Ὁ Ἑρβρίκος Δεχερμονουίλλος ἔδειξεν ὁ πρῶτος τὴν Ἀνατομίαν εἰς Παρισίους κατὰ τὸν Γαῖον Σωλιακόν, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε τὴν ἄδειαν τοῦ ἀνατέμνειν ἐλευθέρως, εἰ μὴ κατὰ τὸ 1564, ἐποχὴν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐπληρῶνοντο δύο διδάσκαλοι, κατὰ τὸν Ριολανόν, διὰ νὰ δίδουν ἐτήσια μαθήματα. Ἡ αὐτὴ συκοφαντία, συμβεβηκυῖα κατὰ τοῦ Ἡροφίλου καὶ Βεστισράτου ἀπὸ τοὺς Παλαιούς, ἐκοινολογήθη ὑπὸ τοῦ Χρῆστου κατὰ τοῦ Βερεγγέρου Δεκάρπου, καὶ τοῦ περιφήμου Βεσαλοῦ κατηγορηθέντων ὡς ἀναταμόντων ἀνθρώπους ζωντανούς. Ἡ Ἀνατομία ἦτον τόσον σπανίως ἐξησκημένη, ὥστε κατὰ τὸ 1561, ὁ αὐτὸς Βεσαλὸς ἀποκρινόμενος εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Φαλλοπίου δὲν ἠμπόρεσε νὰ εὕρῃ εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὰ ὅσα μόνον τοῦ κρανίου.

Ὁ δέκατος τέταρτος αἰὼν ἔσχε πολλὰ Σχολεῖα περιβόητα εἰς τὴν Ἱατρικὴν καὶ περιφήμους διδασκάλους, τὸν Γουλιέλμον Οὐαρινανόν, εὐγενὴ ἐξ εὐγενῶν, (gentilis de gentilibus) διδάσκαλον εἰς τὸ Φολίνεον, Γαῖον Σωλιακόν, ἱατρὸν τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ ἔκτου, Ἰάκωβον Δόνδην, καθηγητὴν εἰς Παβίαν, καὶ Ματθαῖον Σουλδατικόν, τὸν περιφήμον Ἀρνῶλδον de ville Neuve εἰς Παρισίους. Ἰωάννης ὁ ἐκ Γαδδεδὲν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἱατρός τῶν βασιλείων τῆς Ἀγγλίας, ὁ ὁποῖος διεδέχθη κατὰ τὸ 1320 τοὺς ἱατροὺς Ἑβραίους ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ τίτλου τούτου. Ἐν ὅσῳ προχωροῦμεν εἰς τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα, ἡ αὐγασίς τῶν ἐπισημῶν καὶ τῶν γραμμάτων διαυγάζεται περισσότερο, ὥσαύτως πρὶν ἢ τυπογραφία πολλαπλασιάσῃ τὰ ἀντίγραφα (exemplaires) τῶν συγγραμμάτων τῶν παλαιῶν. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἰδρύεται πλῆθος σχολείων, εἰς τὸ Αἴξ τῷ 1409, Λειψίαν τῷ αὐτῷ ἔτει, Ἰγγκολσάκ τῷ 1410, Βυρτζζούργου τῷ 1403,

Τορίνου τῷ 1405, εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέα (Saint-Andrew) τῷ 1411, Ῥοζόκιον τῷ 1419, Λωδαίνον τῷ 1426, Ποατιέρσου τῷ 1431 κ. τ. λ. Ἐπειτα Βασιλεία τῷ 1459, Γριψώλδου (Grips-Wald) τῷ 1456, Γλασκώδιον τῷ 1454, Καέν τῷ 1452, Φρεΐ-δουργον εἰς Βρισγώνιον τῷ 1460, ὡσαύτως καὶ αἱ Νάνται (Nantes), μετ' οὗ πολὺ ἡ Σαρβραγῶσα, Τολίδα, Βαλενσία εἰς Ἰσπανίαν· Τοβίγγα, Ὀφάλη, Κοπενχάγη, καὶ Ἀθιρ-δινὸν διέπρεψαν ἕως εἰς τὰ βόρεια, διὰ τὰ ὅποια ἱδρυσαν σχολεῖα· ὁ Γουαινέριος ἐπαγγέλλεται τὴν Ἱατρικὴν εἰς Με-διόλανα, Οὐγος Οὐέντιος εἰς Σιένναν, Ἰωάννης Ἀρκουανὸς εἰς Βονωνίαν, Παβίαν, Φερράραν· Οὐαλεσκὸς ὁ ἐκ Ταράντου, καὶ Γεράρδος ὁ ἐκ Σόλου εἰς Μοντπελλιέρον. Ἀλλ' οὐδὲν Παιδιδασκαλεῖον τῆς Ἀγγλίας ἐδίδαξεν, ὥς ἰδιαιτέραν ἐπι-σήμην, τὴν ἱατρικὴν πρὸ τοῦ τέλους αὐτοῦ τοῦ αἵωνος, κα-τὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Β. Βλακκίου. Τὸ μεσημερινὸν λοιπὸν μέρος τῆς Εὐρώπης ἦν πλέον φωτισμένον παρὰ τὸ ἀρκτικόν, καὶ διετήρησε πολὺν χρόνον αὐτὴν τὴν ὑπεροχὴν.

Ἡ Φαρμακία κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν κατέστη κλάδος χω-ριστὸς τῆς Ἱατρικῆς καὶ Χειρουργίας, κυρίως ὀνομαζομένων. Κάρολος ὁ ὄγδος τῷ 1484 ἱδρυσέ τοὺς φαρμακοπώλους εἰς τι συνάφιον πραγμάτων. Οἱ ἱατροὶ ἕως τὸν 15' αἰῶνα κατεσκευάζον οἱ ἴδιοι τὰ ἱατρικὰ, ὥς ὁ Ἱπποκράτης καὶ Γαλινὸς ἔκαναν οἱ ἴδιοι εἰς τὰ ἐργαστήρια των· ἂν καὶ ἦσαν ἱατροὶ εἰς τὰ ἐργαστήρια τὸν παλαιὸν καιρὸν, αὐτὴ ἡ συνή-θεια ὅμως δὲν ἦτον γενικὴ. Τὸ περισσότερον μέρος εἶχεν ὑπ' ἐξουσίαν των μαθητὰς ἐπιτελοῦντας καὶ κατασκευάζον-τας τὰς ἱατρικὰς διαταγὰς, καὶ φέροντας τὰ ἱατρικὰ εἰς τοὺς ἀρρώστους. Αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ ἐξῆς κατασθέντες ἔμπειροι ἐξισαν ἐργαστήρια διὰ ἰδικόν των λογαριασμόν. Οἱ ἱατροὶ ὅμως εἶχον τινὰ ἐξουσίαν καὶ ἀξίαν μεγάλην εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν τῶν παλαιῶν φαρμακοπῶλων, ὥς ἐχόν-των τὰς γνώσεις, ἃς εἶχον ἀποκτήσει ἀπὸ τοῦς τότε ἱα-τρούς. Ἀπὸ αὐτὸ προήλθεν, ὥς αὐτοὶ νὰ νομίζονται ὀλί-γον διαφέροντες τῶν ἀρωματοπῶλων (droguistes) καὶ καρυ-κευματοπῶλων (epicières), καὶ οἱ ἱατροὶ νὰ ἔχωσι τὸ δι-καίωμα τοῦ νὰ ἀνακρίνωσι τοὺς φαρμακοπῶλους διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόδοχην.

Ὁ 15' αἰὼν ἔφερε τὴν λαμπρὰν ἀνανέωσιν τῶν ἱατρι-

κῶν ἐπισιμῶν· ἡ πολυμαθὴς ἀρχαιοτὴς ἀνακληθεῖσα ἀπὸ τὸ σκότος τῶν τάρων εἰς τὸ φῶς διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας· ὁ κλονισμὸς διηγερμένος εἰς ὅλα τὰ πνεύματα ἀπὸ τὰς φιλονεικίας τῆς θρησκείας, ἀπὸ τὰς μεγάλας ἀμίλλας καὶ ἐρίδας πολιτικὰς μεταξὺ τῶν κυριωτέρων δυνατειῶν τῆς Εὐρώπης· νέοι κόσμοι ἀνακαλυφθέντες εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἡ χρῆσις τῆς πυρίτιδος κίνεως εἰς τοὺς πολέμους· ἡ παρέκτασις μιᾶς ἀγνώστου ἀσθενείας ἀφανιζούσης τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν ἰδίαν γέννησίν της, ὅλα αὐτὰ τὰ λαμπρὰ καὶ παράδοξα θεάματα συνέτρεξαν νὰ ἐξυπνήσουν τὰς φαντασίας εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τῆς ἀχλὺς, λαμπρότης, καταστροφῶν, δόξης, καὶ, τολμῶ εἰπεῖν, τῆς παραδοξότητος τῆς ἀνθρωπίνου εὐφυΐας. Αὐτὰ δὲν εἶναι μικρὰ ἰσχυρήτεϊς (efforts), σπάνια καὶ ἄκαρποι, διὰ νὰ ἀναφθῇ εἰς κἀμμίαν γωνίαν τῆς Εὐρώπης ἀδυνάτους σπινθῆρας γνώσεων, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἐφάνησαν ἐβγαίνοντες λεγεῶνες σπουδαίων, τὰ σοφὰ σχόλια τῶν ὁποίων φωτίζουν τὰ πλεον ὑψηλὰ γεννήματα (productions) τῆς ἀρχαιοτῆτος. Μία ἀμίλλα εἰς τὰς σπουδὰς μεταξὺ τῶν σοφῶν φαίνεται διηγερμένη ὑπὸ τῆς ἐγκαύσου ἐπιθυμίας τῆς εὐφημίας. Τὰ Πανδιδασκαλεῖα, τὰ Σχολεῖα ἀμιλλῶνται τοὺς περιφημοτέρους διδασκάλους. Εἰς τὴν ἀνάβρασιν τῶν νέων ἰδεῶν τολμηροὶ νεωτερισταί, μιμούμενοι τὴν τόλμην τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου, τοῦ Βάσκου Δεγάμμα, προθυμοποιοῦνται νὰ ὁρμήσουν εἰς τὸν ἀχανὲς ὠκεανὸν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ὁ θερμουργὸς (fougueux) Παρακέλσος ζητεῖ νὰ ἀλλάξῃ τὸ πρόσωπον τῆς Ἰατρικῆς· ὁ Κορνήλιος Ἀγρίππας δὲ ὅλου ἀναστρέφει τὰς ἐπισήμας· Καρδᾶνος ἐκπλήττει τὸν αἰῶνά του· ὁ Βάκων γεννᾶται· αἱ ἐρημοὶ τοῦ νέου κόσμου βλέπουν ἀνεγειρόμενον εἰς τὸ Μεξικὸν κατὰ τὸ 1551, εἰς τὸ Κουίντου τὸ 1586 Πανεπιστήμιον· τὰ ἄνθη τῆς εὐγλωττίας, τῶν γνώσεων, καὶ ὡραίων τεχνῶν σολίζουν κατὰ πρῶτην φοράν αὐτὰ τὰ ἄγρια κλίματα.

Δὲν ἐμποροῦμεν χωρὶς νὰ παραδῶμεν τὰ ὀριά μας νὰ ἀνακαλίσσωμεν ἐδῶ ὅλους τοὺς τίτλους τῆς δόξης τοῦ 19<sup>ου</sup> αἰῶνος εἰς τὴν ἀνακαινίσιν τῆς Ἰατρικῆς, καὶ πᾶν ὅ,τι ὁ αὐτὸς αἰὼν προηχεσε κέυασεν εἰς τὰς νέας ἐφευρέσεις τῶν ὤσεων ἐποχῶν. Ὁ Ἰάκωβος Σὺλδριος εἰς μᾶτην, οὐχ ἦττον

γνωσὸς διὰ τὴν φιλαργυρίαν του, ὅσον διὰ τὴν τυφλὴν ἀφιερώσιν εἰς τὸν Γαλιανόν, ἀνθίσταται κατὰ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ περιφήμου Βεσαλοῦ. Ἡ ἀνθρώπινος Ἀνατομία κάμνει πηδήματα γιγαντιαῖα, ἡ ἱατρικὴ ὕλη πλουτίζεται ἀπὸ τὰ προϊόντα τῶν δύο Ἰνδιῶν, ἡ Φυσικὴ Ἴσσορία μεγαλύνεται, καὶ καλλιεργεῖ νέας πεδιάδας, ἡ ἄμιλλα κυριεῦει ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη, ἡ Γερμανία συσαίνει τὰ Πανδιδακτήρια τῆς Βιττεμβέργης, Χελμςάτ, Ίένας, Μαρβούργου, Παδερβόρνου, Ἀλτόρφου, Φραγκοφούρτου εἰς τὸν Ὀδερν, Διλλιγγένου, Στρασβούργου, Γρατζίου· ἡ Προυσία τοῦ Κενισκέρου, Ἑλβίγγου· ἡ Ὀλλάνδα, τῆς Λεΐδης, Φρανκερού· ἡ Γαλλία, τοῦ Βεσανσονίου, Δουαίτου, Πονταμοσσόνου, Ρεΐμσου· ἡ Ἰταλία, τῆς Μακηνάτας Μεσήνης, Πίσσης, Πάρμης· ἡ Ἀγγλία, τοῦ Ἑδεμβούργου· ἡ Ἰσπανία φιμίζεται ἐξαιρέτως διὰ τὰ Πανδιδασκαλεῖα τῆς Κοϊμβρας, Σεβίλλας, Ἀλκάλας, Κομποσέλλας, Ἑβόρας, Γρενάδας, Ἰλέρδας, Ὀριχουέλας, Ὀσσούνης, Γανθίας, Ταβραγόνης, Ὀσιέδου, Τορτόζης, Ὀνάτης, κ. τ. λ. Τέλος πάντων ἕως εἰς τὴν Λιθουανίαν ἀρχίζει τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βίλλνας. "Αν καὶ ὅλα δὲν ἦσαν προσδιωρισμένα διὰ μόνην τὴν διδασκαλίαν τῆς ἱατρικῆς, τὰ περισσότερα ὅμως δὲν ἦσαν ἀποξηραμένα αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' εἶχαν πάντοτε μίαν καθέδραν τούλαχισον διὰ καλὴν τῶν τεσσάρων διδακτικῶν σωμάτων (facultés).

Τίς ἐδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὴν τὴν θριαμβευτικὴν πρόοδον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων! ποῖοι φοῖνικες παρεσαίνοντο νὰ τρυγηθοῦν! τί πεδίου ἄχανες ἐλπίδων ἀνοίγετο εἰς τὰς ὁρμαὶς καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν πνευμάτων, εἰς τὸν ΙΖ' αἰῶνα! Οἱ Βάκων ἔθραυσεν τὰ ἐμπόδια ἐγειρόμενα ἀπὸ τοὺς Περιπατητικούς εἰς τὰ Σχολεῖα· ἀνέσχεψε τὰ μάταια φαντάσματα τῆς δεισιδαιμονίας, μαγείας, ἀλχημείας, ἀστρολογίας, τὰ ὅποια ἐγόητευν τὰς φαντασίας· ὁ μέγας Καρτέσιος κατ' ἀρέσκειάν του διὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἀμφιβολίας σπαράττει τὰ λείψανα μιᾶς ἀκανθώδους σχολαστικῆς, τὰς ἀτόπους προλήψεις, αἱ ὅποσαι ἐμπόδιζον τὸ ἐλεύθερον καταφύγιον τοῦ συλλογισμοῦ, ὑψώνων αὐτὸν εἰς τὰ ὕψη μιᾶς ὑψηλῆς μεταφυσικῆς, ξεσκεπάζει εἰς τοὺς θαμβωμένους ὀφθαλμούς του ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ λογικοῦ ὁρίζοντος· τὸ πεδίον τῆς

ἰ, Καδδύναμιν δ' ἔρδειν. . . . .“

λέγει ὁ Ποιητής· κατὰ δυνάμιν μου λοιπὸν καὶ ἐγὼ βοηθῶ τὸ γένος. Ἡυχόμεν ὥς ἡ δυνάμις μου νὰ ἦτο ἰσοδύναμος μὲ τὴν θάλησιν· τότε ἦθελ' ἀποδείξειν κάλλιον, πόσον ἐνθουσιασμόν τρέφω διὰ τὸν φωτισμὸν τῆς Πατρίδος. Ἐν τοσούτῳ παρακαλῶ, δι' ὑμῶν, τοὺς ὁμογενεῖς μου Γραικοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποβλέπει καὶ ἡ συνδρομή μου αὕτη, νὰ τὴν ὑπολάβωσιν ὡς τεκμήριον μόνον τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης μου, καὶ νὰ πληροφορηθῶσιν, ὅτι ἂν καὶ ζῶ μακρὰν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁρίζοντος, μακρὰν τῆς Πιερίας, καὶ τοῦ Ἑλικῶνος, ἡ ψυχὴ μου ὅμως νοερῶς φαντάζεται ἐναργέστατα τὰ πατρῶα ἐδάφη, καὶ παραμυθίαν ἱκανὴν εὐρίσκω εἰς τὴν ἀποδημίαν μου ταύτην, εἰς τὸ νὰ ἀναγινώσκω ἢ νὰ μανθάνω ἄλλως τὰς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προόδους τοῦ Γένους μου.

Σέβομαι καὶ τιμῶ τοὺς καθ' ὅποιονδήποτε τρόπον ὠφελοῦντας τὸ Γένος, καὶ σπουδάζοντας ν' ἀποπλύνωσιν ὅσους ἔμπους ἐπέφερεν εἰς αὐτὸ ἀνηλεῶς ἡ κατιραμένη ἀμάθεια.

Μακάριρι, ὅσους ἡ Ἑλλὰς, τὴν χαρμόσυτον ἐκείνην ἡμέραν τῆς παλιγγενεσίας, ἀναγνωρίσῃ διὰ εὐεργέτας τις! Ὅποια δόξα καὶ χαρὰ ἀνεκτίμητος δι' ἓνα αἰσθητικόν, νὰ ἴδῃ, ὅτι οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἰδρωτὲς του συνήργησαν εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους του. — — — — —

Π. Νικολαΐδης.

Καὶ ἄλλοτε ἐκήρυξεν ὁ Λ. Ἐ. τῆς ἀρετῆς τῶν ἐν Ὀδησσῷ ὁμογενῶν ἡμῶν ἔργα, καὶ τώρα πάλιν κηρύττει μετὰ μεγαλίας του χαρῆς καὶ ἄλλα νέα τῆς φιλογενείας αὐτῶν ἐνδείγματα, τὰ ὅποια φαίνονται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦ ἐπιστολῆς τοῦ σοφοῦ Κούμα πρὸς τὸν ἐν Σμύρῃ σεβάσιμον Κ. Οἰκονόμου, τοῦ ὁποίου κατ' εὐλογον ζήτησιν κοινοποιοῦμεν αὐτὴν, εὐχαριστοῦντες αὐτὸν, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ζηρήσῃ τοὺς ὁμογενεῖς του τὰς τοιαύτας χαροποιὰς ἀγγελίας. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὸ παρὸν διατρίβει ἐνταῦθα καὶ ὁ Κ. Κούμας, μᾶς βεβαιώνει ὁ ἴδιος καὶ διὰ λόγου τὰ ὅσα ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἔγραψεν.

φύσεως καλλιεργεῖται διὰ τῆς παρατηρήσεως· ὁ Σανκτώριος ἐνασχολεῖται εἰς τὴν σατικὴν ἰατρικὴν. Πρόσπερος Ἀλπίνος, καὶ Κησαλπίνος, Μαλπήγιος, Βαγλίδιος, Βοταλός, κ. λ. διαπρέπουσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἡ Γαλλία καυχᾶται εἰς τὰ πονήματα τοῦ Φερνέλλου, Βαλλοῦ, Ριολάνου, Πεκουέτου· κ. τ. λ. ἡ Ἀγγλία μεγαλαυχεῖ διὰ τὸν Γουλιέλμον Ἀρβαῖον, ἀνακαλύψαντα τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, Θωμάν Συδενάμιον, Οὐίλλιον· ἡ Δανία διὰ τὸν Βαρθολῖνον, Οὐόρμιον, Βορρύχιον· τὸ Βέλγιον διὰ τὸν περίφημον Οὐάκλμόντιον, Σύλβιον, Δελαρόν· ἡ Ἑλβετία, διὰ τὸν Πλατερὸν, Βαῖνον· ἡ Γερμανία διὰ τὸν Σεννέρτον τὸν ἐκλεκτικόν· Μεκδώμιον, Δευσίγκον, Σιεῦγκον, Γλωθερόν, Κορίγκον, καὶ τοὺς κλεινοὺς Σταλλεον, καὶ Φριδερίκον Ὁφμάνον κ. τ. λ. Αἱ ἀνεγέρσεις τῶν Πανδιδασκαλείων ὑπῆρξαν ἥττον πολυάριθμοι, ἐπειδὴ πανταχοῦ πρὸ καιροῦ ἰδρύθησαν ἐς τὴν ἐξήχθησαν ὅμως εἰς Γρονίγγον, Δωϊσβώργον, Ἀρδερβαϊκόν, Ὠτρέχτον, Κίελον, Δωνδέν, Ἀδόν, Δέρπτον εἰς τὸ ἀρκτικὸν μέρος· τὰ Πανδιδασκῆρια τῆς Ἀλλης, Γιαισσένου, Ἰνσπρέυχου ἔχουσι τοῖς ἰδρυμάτων ἀπὸ αὐτῆς τὴν ἐποχὴν. Οἱ Ἰσπανοὶ ἰδρύσαντες τὸ τῆς Παμπελλούνας ἐκτείνουσιν ὡσαύτως τὸ τῆς Λίμας, Γωατιμάλας εἰς τὸν νέον Κόσμον.

Ἀσύγκριτος ὑπῆρξεν ἡ δόξα, ἡ ἔλαμψεν, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 17<sup>ου</sup> αἰῶνος, ὁ περίβλεπτος Βοεμβάσιος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λείδος· ἐξ οὗ ἐδύνηκεν ὁ περιβόητος Οὐάνσοβεταῖνος καὶ ὁ κλεινὸς Ἀλλερος καὶ πλῆθος μαθητῶν διαχυσάντων τὰς Βοεμβάσικας θεωρίας εἰς διάφορα μέρη. Ἀλλὰ τὸ Σχολεῖον τοῦ Σταλλίου, ἃν καὶ ἦτον λαμπρόν, ἔσχε σοβαροὺς ὁπαδοὺς ἐκ τοῦ διδασκαλείου τοῦ Μοντπελλιέρου· καὶ ὁ Φριδερίκος Ὁφμάνος εἶχεν εἰς μέρος του τὸ σχολεῖον τοῦ Ἑδιμβούργου τροποποιῆσαν τὴν θεωρίαν του εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα. Εὐρίσκομεν τὰ Πανδιδασκαλεῖα τῆς Γοττίγγης, Βρεσλάου, καὶ Μόσκας, Διγίονου, τοῦ Πῶ κ. τ. λ. Σεμελιωμένα κατ' αὐτὸν τὸν αἰῶνα. Ἠθέλαμεν ἀναφέρει περὶ τοῦ ἀναρίθμητον πλῆθος διδασκάλων, μᾶλλον ἢ ἥττον λαμπρῶν εἰς τὰ Σχολεῖα, εἰάν ἦτον ἀναγκαῖον· ἠθέλαμεν δεῖξει τὰ φῶτα τῶν ἐπισημῶν ἐπιστρωεύμενα ἀπὸ ὀλίγων εἰς ὀλίγον εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ τὴν Ἰατρικὴν ἀνεκθούσαν εἰς τὴν σοβαρὰν ὁδὸν τῆς παρατηρήσεως καὶ πείρας.



τὰς νόσους καλῆτερον καταγεγραμμένας, σφωτέρως καὶ με-  
θοδικωτέρως θεραπευομένας· τὴν Ἀνατομίαν εἰς αὐτοὺς τοὺς  
ἐσχάτους καιροὺς ἐγγίζουσιν περίπου εἰς τὸ ἄκρον τῆς τ  
λειοποιήσεως, ἂν καὶ ἡ Φυσιολογία ἦτον μακρὰν ἀπὸ αὐ-  
τὴν. Ἡ σπουδὴ περιπλέον τῆς Παθολογικῆς Ἀνατομίας ἀρ-  
χίσασα ἐνδόξως ἀπὸ τὸν Μοργάνην ἔλαβε καλὰς προόδους.  
Αἱ φυσικαὶ καὶ χημικαὶ καὶ φυσικοῖς ὁρκαὶ ἐπιστῆμαι ἔδω-  
σαν τὸν μεγαλῆτερον φωτισμὸν εἰς τὴν Ὑγιεινὴν καὶ Θερα-  
πευτικὴν· ὅλον προμαντεύει εἰς τὴν ἱατρικὴν τέχνην καλὴν  
ἐκκασίν καὶ πρόοδον, τὴν σήμερον, ἐν ᾗ ἀποβάλλονται αἰ-  
ταὶ αἱ θελκτικαὶ πλὴν ἀπατηλαὶ θεωρίαι, αἱ ὁποῖαι συχνά-  
κις ἔσυραν εἰς τοὺς πλέον φοβεροὺς σκοπέλους.

Μετὰ τὸ 1777 ἔτος, ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἰδρύθη  
τὸ Λύκειον τῆς Φαρμακίας εἰς Παρίσιους, οἱ φαρμακοπᾶλαι  
χωρισθέντες ἀπὸ τοὺς ἀρωματοπώλας, προσήγγισαν περισ-  
σότερον διὰ τὰς σπουδὰς τῆς ἱατρικῆς, καὶ ἐξευγένισαν τὸ  
ἐπάγγελμάτων· ἡ Χημικὴ, Φυσικὴ Ἰσορία, ἡ Βοτανικὴ, ἐ-  
πιστῆμαι παρεπόμεναι (accessoires), καὶ ἔτι ὁμως ἀναγκαῖαι  
εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἔγιναν γνωστὰ εἰς τοὺς φαρμακοπᾶλας,  
καὶ ὑπ' αὐτῶν κρέμαται ἡ εἰς τὰ πρότω πρόοδος, καὶ καλ-  
λωπισμὸς αὐτοῦ τοῦ ἀχανοῦς πεδίου τῆς διαλάμφσεως, εἰς  
τὸ ὅποιον πολλοὶ ἔκαμαν ἀξιοσημειώτους προόδους, εἰς μὲν  
τὴν Γαλλίαν διὰ τὴν Χημικὴν, εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν διὰ τὴν  
Φυσικὴν Ἰσορίαν· οἱ τῆς Ἀγγλίας ἔτι διετήρησαν τὴν συν-  
ήθειαν, νὰ ἀκολουθοῦν τοὺς ἱατροὺς εἰς τὰς ἐν τῇ πόλει ἐπι-  
σκέψεις των. f

Ἐνας νέος αἰὼν ἄρχισεν ἀπὸ τοὺς πλέον εὐγενεῖς οἰώ-  
νους· ἡ Φιλοσοφία τῶν ἐπιστημῶν, αἱ πλέον λαμπραὶ ἀνα-  
καλύψεις τῆς μεγαλοφυΐας (genie) ἀνεκάλυψαν πολλὰς ἐρ-  
γασίας τῆς φύσεως εἰς τὴν ζωτικὴν μηχανήν. Ἀπειρον νῆ-  
μα κοινωνήσεως μεταξύ ἔλawn τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ  
τοῦ νέου Κόσμου, διατηρεῖ τὴν ἐγρηγορίαν τῶν πνευμάτων,  
διαχέει τὰς ἀνακαλύψεις ὥς ἀσραπὴ λάμπουσα ἐν ταῦτῃ  
εἰς ὅλους τοὺς ὀφθαλμοὺς, σερεώνει τὴν ἀρμονίαν τῆς ἡθικῆς  
αἰσθητότητος μεταξύ τῶν φωτισμένων ψυχῶν, κοινωνεῖ ἐν  
τῷ ᾧμα τὰς ιδέας ἀπὸ τὸν ἕνα εἰς τὸν ἄλλον, αἱ ἐναντία  
γινώμαι ἐξοβενοῦνται καὶ οὐδετερώνονται, ἢ διὰ τῶν αὐτῶν  
συγκρούσεων προάγεται ἡ λάμψις τῆς ἀληθείας. Ἡ Εὐράπη

μετὰ τρεῖς αἰῶνας δι' αὐτῶν τῶν σπουδῶν εὐρίσκεται εἰς μίαν διηνεκῇ ζύμωσιν, ἣτις τὴν ἐμειγάλυνε, καὶ τῆς ἐδω-  
σεν ἄπειρον προτίμησιν ἐπάνω εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς γῆς. Ὁ παρὼν Εὐρωπαῖος δὲν παρομοιάζει τὸν τοῦ μέσου αἰῶνος Εὐρωπαῖον, προσκολλημένον εἰς τὴν γῆν, ἢ ὑποκείμενον εἰς τὴν ὑποτελείαν τοῦ ἀρουραρχικοῦ συστήματος (feodalité), ὅς τις μόλις ἐγνώρισε τὴν γωνίαν τοῦ τόπου του, ὅς τις δὲν ἐδούλευεν, εἰ μὴ διὰ τοὺς τυράννους του, δὲν ἐσπούδαζε, εἰ μὴ τὰ πατερνικά του, ὅς τις ἀπέθνησκε ζωσμένος μετὰ τὰ γε-  
νὰ σπάργαντα τῆς ἡλιθιότητος καὶ δεισιδαιμονίας. Ἐάν τις εὐφυὲς ὑφάνετο ὑπὲρ τὸ κοινόν, ἐνομιζέτο ὡς μάγος καὶ ἀφορίζετο. Τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πολιτικῆς καὶ θρησκευώ-  
δους ὑποδουλώσεως ἐνομοθετοῦσε νὰ μένωσι ἀπαρασαλεύ-  
τως εἰς τὰς γνώμας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Γαλιναῦ. Ὁ σπου-  
δαστὴς Μοναχὸς δὲν ἐγνώριζεν ἐκ τοῦ κόσμου, εἰ μὴ τὸν ὀρίζοντα, ὃς ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦ κελλίου του. Οὕτως οἱ αἰῶνες παρήρχοντο ὡς κύμα ἄσημον ἄνευ πραγματικῶν προό-  
δων· κατὰ τὸν τρόπον, ὃν βλέπομεν τοὺς γραμματισμένους Κινεζικοὺς μετὰ 4000 ἔτη εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εὐρίσκο-  
μένους, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἠκμαζον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φῶου.

Τίς δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅρον εἰς τὴν ἔκτασιν τῶν ἐπισημῶν καὶ τῆς Ἰατρικῆς εἰς τὸ ἔξῃς; ἐὰν σεβώμεθα τὰς παλαιὰς γνώσεις τῶν Ἑλλήνων, αὐτὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ τυφλὴν δεισιδαιμονίαν, τὸ πάλαι ἄρθρον πίστεως συζαίνου-  
σαν, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐρίσκομεν εἰς τὰ αὐτῶν θαυμάσια πονή-  
ματα, τὴν πίσιν ζωγραφίαν, καὶ καταγραφὴν τῆς φύσεως. Τὰ Σχολεῖα, ποφοὶ φύλακες τῶν παραδόσεων, ἐμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς χαλινὸς ἀναγκαῖος κατὰ τῶν νεωτεριστῶν, ἐπειδὴ φαίνεται εὐσιῶδες τῶν σοφῶν Ἑταιρειῶν (corporations savantes) νὰ ἀντέχωνται εἰς τὰς παλαιὰς δόξας καὶ νὰ ἀπο-  
βάλλωσι μὲ ἀυσιρότητα ἐνίοτε τὰς νεωτερικὰς ἀληθείας, ὡς συχνάκις παρετηρήθη. Ἀλλ' ὡς πρὸς αὐτὸ ἡ ἀντίστασις εἶναι χρήσιμος εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἴσοδον τῶν σφαλμάτων.

Ἡ ἐπανορθωτικὴ ἐπιστάσις (régime réglementaire) τῶν σχολείων τῆς Ἰατρικῆς, Χειρουργίας, καὶ Φαρμακίας ἀνήκει εἰς τὸ κοινὸν ἀξίωμα αὐτὰς ἰδρύσαν, καὶ ὅλαι περίπου αἱ διαταγαὶ τῶν αὐτῶν θεσμῶν εἶναι σοφῶς συνδεδεμέναι.

Ἄλλὰ μᾶς εἶναι συγχωρημένον νὰ κατακλαύσωμεν τὴν παράδοξον κατάχρησιν τοῦ νὰ ἐξαρτῶνται εἰς πολλὰ Σχολεῖα ἡ μεταχείρησις, ὁ βιωτικὸς πόρος τῶν διδασκάλων ἀπὸ τῶν ἀριθμῶν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ὑποδουῶν τῶν ἀνακρινομένων; Ἀναμφιδόλως ἡ διοίκησις οἰκονομεῖ πολλὰ ἔξοδα, ὅταν αὐτὰ τὰ διδασκαλεῖα, διατηρῶνται ἀπὸ ἐξόδων τῶν. Ἄλλ' εἶναι φρόνιμον νὰ ὑποβάλλῃ ἀκαταπαύσως τὴν συνείδησιν τοῦ διδασκάλου μεταξὺ τοῦ τυχεροῦ κέρδους, τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ τοῦ αἰσθήματος τῶν αὐξηρῶν χρεῶν, τὰ ὅποια ὁ βαθμὸς του ἀπαιτεῖ; Αὐτὸς ὁ κριτὴς ἤβλεπεν εἶναι πλέον πτωχὸς ἐπειδὴ ἐκλείσεν ἀκριβεστάτως τὴν θύραν εἰς τὴν ἀμάθειαν, διὰ τῆς διψυχρίσεως τῆς μετριότητος; δὲν ἐμπορεῖ νὰ πλουτήσῃ, εἰ μὴ διὰ τῶν ἀναξίων συγκαταβάσεων, καὶ θέλει φάγει τὸ ψωμίου του ἐν τῷ ὀνειδίει του; ὄχι ἀναμφιδόλως. Ἀλλὰ διὰ τί νὰ διατηρῇ αὐτὴν τὴν αἴθρην διαταγὴν, κινουσαν καὶ ἐρεθίζουσαν τὸν κριτὴν νὰ παραδράμῃ εἰς τὸ ἴδιόν του κριτήριον; Ἐὰν ἐννόησε τὸ προερχόμενον ἄτοπον τοῦ νὰ διατηρῇται τὸ νομικὸν σύστημα ἀπὸ τὴν δικολογίαν (procès), δὲν εἶναι αὐτὸ μέσον τῆς εὐκολύνσεως εἰς τοὺς ἀνισχύρους τοῦ νὰ λαμβάνωσι τὰ διπλώματά των; δὲν εἶναι αὐτὸ δῶρον, τὸ ὅποιον δίδει εἰς τὴν πλουσίαν ἄγνοian;

Ἡ διοίκησις χρεωσθεῖ εἰς ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς ἀσφάλειαν, ὑπεράσπισιν, διατήρησιν· χρέος ἔχει λοιπὸν νὰ ἐπαγρυπνῇ διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ κοινοῦ· τῆς εἶναι ἀφελίμου καὶ ἐπικερδὲς νὰ ἔχῃ λαὸν ὑγιᾶ, δυνατόν καὶ ἀνθηρόν. Δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ ξενοῦς λογαριασμοὺς, καὶ κακοεξηγημένην φειδωλίαν τῆς ἡ τύχῃ τῶν διωρισμένων ἀνδρῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι προσέχουσιν καὶ θεραπεύουσι τὰς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν πρέπει νὰ ὑποβάλλῃ τοὺς κριτὰς τῶν γνώσεων εἰς τὸν πλάνον τοῦ κέρδους καὶ τῆς αἰσχροκερδεῖας, εἰς τοὺς πειρασμοὺς τῆς χρείας, εἰς αὐτοὺς ἐξασκῶσιν αὐξηρῶς τὰ χρεῖα τοῦ ἐπαγγέλματός των. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐγκωμιάσθησαν καὶ ἐγκωμιάζονται, ἐπειδὴ συγκατέλεξαν τὴν ἰατρικὴν εἰς τὰς ἐλευθερίους τέχνας, καὶ ἐπλήρωσαν τοὺς ἰατροὺς ἀπὸ τὰ κοινὰ γαζοφυλάκια, ὥς πᾶς ἄβρωςος ἀμίσθωτι νὰ θεραπευθῇ, καὶ κἀνείς πτωχὸς νὰ μὴ πάσχη, ἀπεβρίμμενος καὶ ταλαιπωρημένος. Ἡ ἰατρικὴ εἶναι μία διαταγὴ ἱερὰ ὡς ἱερωσύνη· ἐπειδὴ οἱ ἱατροὶ

U u

ὁμοιάζουσι, κατὰ τὸν Ἱπποκράτην, τὸν Θεὸν ὡς καταπραΰ-  
νοντες καὶ θεραπεύοντες τὰς τάλαιπωρίας τῶν ἀνθρώπων.

Πόσαι γνώσεις ἀπαιτοῦνται εἰς τὸν ἀληθῆ ἱατρὸν (ἐγὼ  
περιλαμβάνω καὶ τοὺς ἀληθεῖς Χειρουργοὺς, καὶ Φαρμακοπώλας,  
ἐπειδὴ εἶναι κλάδος τοῦ ἰδίου δένδρου) διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ἀ-  
ξίως τὰ χρεῖα τοῦ ἐπαγγέλματός του; ἐξγαίνων ἀπὸ τὰ  
Σχολεῖα, δὲν ἐκατόρθωσέ τι ἀκόμη· παρασαίνεται εἰς τὴν  
ἀχανῆ σκηνὴν τοῦ κόσμου, πεπροικισμένος μὲ γνώσεις,  
πλήρης εὐγενῶν αἰσθημάτων διὰ τὴν μοῖράν του, σπουδάζων  
πάντοτε τὴν σωφροσύνην καὶ φρόνησιν εἰς ὅλα τὰ ἔργα·  
ἐπειδὴ βλέπει τὸν ἑαυτὸν του ὑπουργὸν καὶ διοικητὴν τῶν  
ἐμπιστευομένων ἀνθρώπων εἰς τὴν Θεραπείαν· προσκαλεῖ ὅλην  
τὴν φύσιν εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' ἔχει ὡσαύτως χρεῖαν νὰ  
ἐρευνήσῃ τὰς καρδίας, νὰ σπουδάσῃ τὰς γνωστικὰς περιπλο-  
κὰς τῆς ψυχῆς, ὅπου κρύπτονται ἡ πικρία τῶν λυπῶν, τὰ  
βιβρώσκοντα πάθη, νὰ ὀδηγήσῃ τὰς ἡθικὰς ἀσθενείας, ἐν  
ᾧ παρηγορεῖ, θέλλει τὰ σωματικὰ ὄργανα. Ἰδοὺ ἡ ἐπιστήμη,  
τὴν ὅποιαν τὰ Σχολεῖα δὲν διδάσκουσι· ἰδοὺ ὁ γόργιος δε-  
σμὸς καὶ αἱ δυσκολίαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας αὐτὴ εἶναι ἐμπε-  
πλεγμένη. Δὲν ἀρκεῖ νὰ νομισθῇ ἱατρός, ἀφ' οὗ περιέτρεξε  
περιοδικῶς τὸν κύκλον τῶν σχολαστικῶν σπουδῶν, καὶ, κι-  
νούμενος ἀπὸ αἰσχυρῶν ἔρωτα τοῦ κέρδους, νὰ ὀρμήσῃ εἰς τὴν  
πρακτικὴν ἀνευ ἐσωτερικῆς κλήσεως. Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς αὐ-  
τὸς ὁ Πελαγιανισμὸς ἱατρικὸς, ὡς ὁ Σταλλίος αὐτὸν καλεῖ,  
καὶ ἡ ἐξάσκησις θείας τέχνης χωρὶς ἐσωτερικὴν κλίσιν, ἕκ-  
τινος ὀρέξεως διακαοῦς, ἕκτινος δάου ψυχικοῦ ἢ αἰσθήμα-  
τος ἐσωτερικοῦ ἐμπνέοντος τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ ὀδηγοῦν-  
τος εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς γνώσεις  
διὰ νὰ τὴν ἐξασκήσῃ καλῶς.

### Σχόλια τοῦ μεταφραστοῦ.

Α) Ἱπποπόταμος, ζῶον σπονδυλοφόρον (vertebré, ἐν σπόνδυ-  
λον), ἀνάγεται εἰς τὰ παχύδερμα, ἕκτιν τάξιν τῶν μα-  
σοφόρων (ἡ ὅποια μετὰ τὴν τῶν κητωδῶν (cetacés) περι-  
λαμβάνει τὰ μεγαλήτερά ζῶα, ὡς τὸν ἐλέφαντα, μαζόδον-  
τα, ζῶον τὴν σήμερον μὴ εὐρίσκόμενον, τὸν βινόκερων κτλ.)·

ζῶν μεγαλόσωμον, ἔχον δέρμα ἄτριχον, σκέλη κοντότα-  
τα, κοιλίαν ἀγγίζουσιν σχεδὸν εἰς τὴν γῆν, κεφαλὴν  
μεγαλωτάτην, περισέμια ὀγκώδη καὶ πλατεῖα, ὀδόντια  
μεγαλωτάτα. οὐρανὸν κοντὴν. ὀφθαλμοὺς καὶ ὠτία μικρά,  
ζῶμαχον διηρημένον εἰς πολλὰς πῆρας· διατρίβει δὲ εἰς τοὺς  
ποταμοὺς, τρέφεται μὲ ῥίζας καὶ ἄλλας φυτικὰς οὐσίας,  
εἶναι πολλὰ ἄγριον καὶ πολλὰ ἡλίθιον· τὸ πάσαι ἀπὸ τοὺς  
Αἰγυπτίους ἀποθεωθέν· εὐρίσκεται ἐγκαταφυγμένον εἰς  
πολλοὺς ὀδελίσκους αὐτῶν, καὶ νομίσματα τῶν παλαιῶν  
Ῥωμαίων· κατῴκει εἰς τὸν Νεῖλον κατὰ τὸ 1600, πλησίον  
τῆς Δαμιᾶτις, ὅπου ἐφόνευσσε δύο ἀνθρώπους, ἀλλ' ἀφῆ-  
σας τὴν σήμερον αὐτὰ τὰ μέρη ὑπῆγεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν.  
Λέγουσι, ὅτι οἱ παλαιοὶ ἔραδον τὴν φλεβοτομίαν ἀπὸ αὐ-  
τοῦ ζῶν, τὸ ὅποιον, ὅταν ἔχη πληθύνει, ζύνεται τό-  
σον δυνατὰ εἰς τοὺς καλάμους ἢ βράχους, ὥς ἀπὸ αὐτοῦ  
τὸ ξέσχισμα τοῦ δερμάτος του τρέχει πολὺ αἷμα. — Ἡ  
ἴδις ἀνάγεται εἰς τὴν τετάρτην φυλὴν (famille) τῶν μα-  
κρορῥύγχων (longirostres) τῆς πέμπτης τάξεως τῶν echas-  
siers τοῦ Κουδίου, grallae τοῦ Λινναίου· τῆς δευτέρας  
κλάσεως τῶν σπονδυλοφόρων ἥτοι τῶν πτηνῶν ἔχει  
ράμφος λεπτὸν, μακρὸν καὶ ἀδύνατον, μὲ τὸ ὅποιον ἀνα-  
σκελίζει τὴν λάσπην, διὰ νὰ εὕρῃ τοὺς ἀναγκαίους σκώ-  
ληκας καὶ ἔντομα πρὸς τροφὴν, ἢ καὶ ἐφίδια. Οἱ Αἰ-  
γύπτιοι διὰ τοῦτο, λέγεται, τῆς ἐπρόσφεραν θείου σέ-  
βας, ἢ, κατ' ἄλλους, ἐπειδὴ ἡ ἐμφάνησις αὐτῆς προ-  
εσήμαινε τὴν πλημμύραν τοῦ Νεῖλου· τὸ ράμφος τῆς, πι-  
σεύεται, ὅτι ἔδωκε τὴν ιδεάν εἰς τοὺς πρώτους παρατη-  
ρητὰς τοῦ νὰ κατασκευάσωσι τὰ κλυσθήρια. Τὸ πτηνὸν αὐ-  
τὸ εἶναι πολλὰ ἡμερον καὶ χειρὶνες κατὰ τὸν Στράβωνα,  
ἡμερώτατον δὲ ἡ ἴδις· πελαργώδης μὲν κατὰ τὸ σχῆμα  
καὶ μέγεθος· διττὴ δὲ τὴν χροάν· ἡ μὲν πελαργώδης, ἡ  
δὲ ὅλη μέλαινα· μεσὴ δὲ αὐτῶν ἅπαντα τρίτος ἐν Ἀλε-  
ξανδρείᾳ, πῇ μὲν χρησίμως, πῇ δ' οὐ χρησίμως· χρησί-  
μως μὲν, ὅτι πᾶν θηρίον ἐκλέγει, καὶ τὰ ἐν κρησπο-  
λείοις καὶ τοῖς ὀφθαλμαίοις ἀποκαθάρματα· δυσχερὲς  
δὲ, ὅτι παμφάγον, καὶ ἀκάθαρτον, καὶ δυσκόλως ἀπειρ-  
γόμενον ἀπὸ τῶν καθάρων καὶ τῶν ἀλλοτρίων (καὶ) μο-  
λυσμοῦ παντός· βιβλ. 12'.

- Β) Βάκχος, βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας, Διόδας καὶ τῶν Ἰνδιῶν, νομίζεται πρῶτος ἀρχηγὸς τῆς Ἱατρικῆς, ὡς εὐρετὴς τῶν ιδιοτήτων τοῦ Κισσοῦ, καὶ τοῦ Οἴνου, ὅντινες λέγουσιν ὅτι ἦτον ὁ Νῶε. Πλούτ. συμπ. Β. γ'. Ζητ. ι.
- Γ) Ἀμμων ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς πρώτης δυναστείας τῆς Αἰγύπτου, λέγεται, ὅτι ἦτον ὁ Χάμ, υἱὸς τοῦ Νῶε, καὶ ὅτι ἤξευρε νὰ ἐξελεύσῃ τὸν σίδηρον ἀπὸ τὰς πληγὰς, καὶ νὰ ἀποκοιμᾷ διὰ τῆς μαγικῆς του τοὺς ὄφεις.
- Δ) Ζωροάστρης, βασιλεὺς τῶν Βακτρίων, σύγχρονος τοῦ Νίνου βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων, ἐφευρετὴς τῆς Μαγειρίας, ἔγραψε περὶ φύσεως καὶ πολυτίμων λίθων, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλίνιος· φαίνεται ὅτι αὐτὸ τὸ σύγγραμμα ἐσώζετο ἕως τοῦ καιροῦ τοῦ Σουΐδα.
- Ε) Θῶβ κατ' Αἰγυπτίους, ἢ, καθ' Ἕλληνας, Ἑρμῆς, εἶναι ὁ Χαναάν, υἱὸς τοῦ Χάμ ὡς συμπεραίνουσιν οἱ σοφοί. Οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἀνόμαζον τὸν πρῶτον μῆνα τοῦ ἔτους οὕτως. Ὁ αὐτὸς δοξάζει ὅτι ὑπῆρξαν πέντε Ἑρμαῖ. Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἦν ὁ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ Ὁσίριδος καὶ τῆς Ἰσιδος βασιλέως καὶ βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου· τινὲς γνωμοδοτοῦσιν, ὅτι ἦν υἱὸς τοῦ Φίλωνος καὶ τῆς Περσεφόνης.
- ΣΤ) Ὁσίρις καὶ Ἰσις Βασιλεὺς καὶ βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου, σύγχρονοι τοῦ Θῶβ, ἢ Ἑρμοῦ, καὶ ἐφευρετὰι τῶν ἀναγκαίων τεχνῶν εἰς τὴν ζωὴν, οἷαι ἡ Γεωργικὴ, ἡ Ἱατρικὴ. Ἡ Ἰσις, κατὰ τὸν Διόδωρον, ἐφεῦρε διάφορα ἱατρικά, καὶ ἦν ἔμπειρος εἰς τὴν Ἱατρικὴν· ἡ αὐτὴ οἱ ἐνυπνίου ἐφανέρωνεν εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ἀπηλπισμένους ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς ὡς ἀνιάτους, τὰ χρήσιμα αὐτοῖς ἱατρικά. Ἡ Ἰσις καὶ ὁ Ὁσίρις θνήσκοντες ἀποθεώθησαν, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Κικέρωνα, ἐσυνειθίζετο νὰ αἰωνίζωσι τοὺς ἀφελήσαντας τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν.
- Ζ) Ἀπὶς, βασιλεὺς, ἢ, κατ' ἄλλους, ἱερεὺς τῆς Αἰγύπτου· ἀλλ' εἶναι πιθανότερον ὅτι ἦτον βασιλεὺς, ἐν τῷ ἅμα καὶ ἱερεὺς τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ἀπὶς, λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, φύσει Αἰγύπτιος ἤυρε τὴν Ἱατρικὴν πρὶν ἢ ἰᾶν εἰς Αἴγυπτον. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀπὶς ὁ Αἰγύπτιος ἦν εἰς τῶν ὑπηρετῶν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ τοῦ τέπου, καὶ σπουδάζων τὴν Φυσικὴν καὶ Φιλο-

σοφίαν ἐφεῦρε τὴν Ἱατρικὴν, τὴν ὁποίαν, ἀφ' οὗ ἐξήσκησε πλέον εὐτοχεσέως παρὰ τοὺς προδιαδόχους του, ἐδί-  
δαξε τὸν Ἀσκληπιόν.

Η) Ὁρος ἢ Ὠρίων, Ἀπόλλων ἢ Παίων, υἱὸς τῆς Ἰσίδος· αὐ-  
τὴ ἢ θεὰ, κατὰ τὸν Διόδωρον, εὐρουσα τὸν ἕντης εἰς τὸ  
ὑδωρ φονευθέντα ἀπὸ τοὺς Τιτάνας τὸν ἀνέστησε, διδοῦσα αὐ-  
τῷ τὴν ἀθανασίαν. Αὐτὸς δ' συγγραφεὺς προσθέτει, ὅτι,  
ὥρος μεθερμηνευόμενος ὑπάρχει δ' Ἀπόλλων, ὅστις πιετεύου-  
σιν, ὅτι ἔμαθε τὴν μαντικὴν, ἰχθυομοδοσίαν καὶ φαρμακο-  
δοσίαν παρὰ τῆς μητρὸς του Ἰσίδος· ὅθεν δὲν πρέπει νὰ νομί-  
ζεται ἐφευρετὴς τῆς Ἱατρικῆς, ἐπειδὴ ἡ μητέρα του τὸν ἐδί-  
δαξεν. Οἱ Πλίνιος (βιβλ. 30. κεφ. 15) ἀποδίδει τὴν εὐρεσιν  
τῶν βοτάνων εἰς τὸν Ὠρον, βασιλέα τῆς Ἀσσυρίας· ὁ Κι-  
κέρων πολλαπλασιάσας τοὺς Ἑρμαῖς θέλει, ὅτι ὑπῆρξαν  
τέσσαρες Ἀπόλλωνες· ἐξαιρῶν ὅμως τὸν Ὠρον εἰς αὐτὸν  
τὸν ἀριθμόν. Ὁνομάσθη Παίων παρὰ τὸ παῖω τὸ ἰατρεύω,  
ἐξ οὗ παιώνιος, παιωνία χεῖρ, ἥτοι χεῖρ θεραπεύουσα·  
Ἀπόλλων παρὰ τὸ ἀπόλλυμι τὰ κακά. Οἱ Ὑγίνος διΐσχυ-  
ρίζεται, ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἦν ὀφθαλμιατρός.

Θ) Οἱ Δογματικοὶ ὑποθέτοντες τὴν ἀνάγκην τῆς παρατηρή-  
σεως, ἐδόξαζον ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ σώματός μας, ἡ σκευα-  
σία τῶν μερῶν (structure), αἱ αἰτίαι εἴτε φανεραὶ εἴτε  
κρυπταὶ πρέπει νὰ ἦναι γνωσταὶ εἰς τὸν ἱατρόν· ὅθεν διὰ  
τὴν θεραπείαν, ἔλεγον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζουν μό-  
νον τὴν νόσον, καὶ τὰς πρὸ αὐτῆς αἰτίας, τὰς κυρίως  
λεγομένας περιστατικάς, οἷαι ἡ κρᾶσις τῆς ἀτμοσφαίρας,  
δίαιτα, ἐπάγγελμα, κλίμα, ὥραι τοῦ ἔτους, πάθη ψυχι-  
κά. κ. τ. λ., καὶ τὰς σὺν αὐτῇ, ἥτοι προδιαθετικάς, οἷαι ἡ  
κρᾶσις, τὸ φύλον, ἡ ἡλικία, ἀλλὰ καὶ νὰ εἰσδύνουν εἰς  
τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ σώματος σκευασίαν, καὶ τὰς συνθετικάς  
ἀρχὰς τοῦ αὐτοῦ, ἐξ οὗ ἔπεσον εἰς θεωρίας μεταφυσί-  
κάς, γεννήματα νοῦς φαντασικοῦ· ἐκάλεσαν αὐτὸ τὸ σύ-  
στημα ἀναλογισμὸν.

ΙΑ) Οἱ Ἑμπειρικοὶ ἐξ αἰτίας τῆς καταχρήσεως τῆς συλλο-  
γικῆς μεθόδου τῶν Δογματικῶν ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ ἐναν-  
τίου καθ' ὑπερβολὴν, προσφυσόμενοι εἰς τὰ ἀπλὰ ἀποτε-  
λέσματα τῆς παρατηρήσεως καὶ πείρας, ὀνομάσαντες τὴν  
αὐτὴν μέθωδον ἐπιλογισμὸν.

IB) Οἱ Μεθοδικοὶ ἐναγκαλίζονται τὴν μεσαίαν γραμμὴν μεταξὺ τῆς αἰρέσεως τῶν Δογματικῶν καὶ Ἐμπειρικῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν διακρίβωσιν διὰ μίαν ἀνακαινίσιν ἀξιοσημείωτον διαιροῦσι τὰς νόσους εἰς τρεῖς κλάσεις, κατὰ τὴν κατὰσιν τῶν σφαιρῶν, εἰς τὸ Στεγνόν, Ῥοῶδες καὶ Σύμμικτον (Strictum, Laxum, et Mixtum). Αὕτη ἡ αἵρεσις τὴν σήμερον ἀνακαθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου Βρούωνος ἔκρινε πολλὰς προόδους.

II) Οἱ Μεθοδικοὶ ἐννοοῦσαν ὑπὸ τὸ ὄνομα κύκλος μίαν ἀμοιβαίαν διαδοχὴν τῶν ἱατρικῶν ἢ τῶν διαιτητικῶν μέσων, ἢ τῶν γυμνασικῶν ἐξαρκήσεων, τὰ ὅποια προδιωρίζοντο διὰ τὴν προαξωσιν προσδιωρισμένου καὶ διαρκοῦν αποτελέσματος εἰς τὸ σῶμα· ὁ εἰς αὐτῶν τῶν κύκλων διωρισμένος διὰ τὴν ἀλλαγὴν τὴν ἀτομικὴν ἔξιν (constitution individuelle) ἀνομάζετο μετασυγκριτικὸς ὁ ἄλλος, ὡς χρήσιμος εἰς τὸ νὰ δώσῃ προσθήκην δυνάμεων, ἐκαλεῖτο ἀναλιπτικός. Οἱ Μεθοδικοὶ ἐμεταχειρίζοντο αὐτοὺς τοὺς κύκλους ἀμοιβαίως, ὅτε μὲν ἀχίζοντες ἀπὸ τὸν ἕνα, ὅτε δὲ ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Οἱ Καίσιος Αὐρηλιανὸς ἐτελειοποίησεν αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν κύκλων ὡς πρὸς τὴν Θεραπευτικῶν χρονικῶν ἀσθενειῶν, ἢ ὅποια ὡς ἐξαγομένη ὑπὸ τινῶν βαθεῶν καὶ μυσηριωδῶν θεωριῶν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐπρεπε ἀπὸ τοὺς νεωτέρους νὰ ἀνακαινισθῇ τροπολογουμένη ὁμως ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῶν ὥρων καὶ τόπων.

ΙΔ) Ἡ Ἐκλεκτικὴ μέθοδος, οἷα εἶναι τανὺν ἢ τῶν Παρισίων, εἶναι ἡ ἀρεσιμωτέρα, ἐπειδὴ αὕτη δὲν δέχεται, εἰ μὴ τὰς πράξεις, αἱ ὅποιαι ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ χεῖρον τῆς ἀναλύσεως, ἥτις εἶναι ἡ παρατήρησις· ἀλλ' αὕτη ἀπαιτεῖ μυριάριθμον συλλογῶν παθολογικῶν συμβεβηκότων ἀκριβῶς θεωρηθέντων καὶ καταγραφέντων ἀπὸ ἱατροῦς μὴτε παραμικρὰν περίσσειαν τῶν ἀσθενειῶν εἰς τὴν πρακτικὴν τῶν ἀμελήσαντας, ὥστε ἀπὸ αὐτὰς τὰς διαφόρους πρακτικὰς θεωρίας νὰ συσταθῇ ἐν σύστημα σαθερὸν καὶ τῇ πείρᾳ σύμφωνον. Αὕτη ἡ ἀνάλυσις, ἥτοι ἡ ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἰς τὰς αἰτίας πρόοδος, ἐπιχειρηθεῖσα τὸ πάλαι ἀπὸ τὸν Ἑλληνα Ἀργιγένειον, ἐτελειοποιήθη τὰ νῦν ἀπὸ τὸν περίφημον Γάλλον Κ. Πινελιον.



## Α' Γ Γ Ε Λ Γ Α.

Ὅτι ἡ Ἱστορία εἶναι μάθημα ἀναγκαιότατον καὶ τερπνότατον ἐν αὐτῷ, περὶ τούτου κανεῖς δὲν ἀμφιβάλλει. Τὸ πρῶτον· διότι εἰς αὐτήν, ὡς εἰς μέγα θέατρον τοῦ κόσμου παριστάνεται δρῶσα ἡ Πολιτικὴ καὶ ἡ Ἠθικὴ, τὰ δύο μέγιστα ἐλατήρια τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· εἰς αὐτήν προβάλλονται παραδείγματα μιμήσεως, καὶ τύποι τινες τῆς ἀρετῆς, ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὄμματα τῶν νέων, ἀπὸ τῶν ὁποίων τὴν ὀρθὴν ἢ κακὴν ἀγωγὴν κρέμαται πολλάκις ἡ εὐτυχία, ἡ δυστυχία, καὶ αὐτῶν, καὶ τῆς πατρίδος· αὕτη εἶναι ἐν συντόμῳ τὸ γενικὸν Σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον παντὸς ἐπαγγέλματος ἀνθρώποι, πολιτικοί, φιλόσοφοι, τεχνίται, ἔμποροι, καὶ ἐν γένει ὁ πάσης τάξεως ὄμιλος, δύνανται νὰ εὗρωσιν αὐτικείμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νὰ ὠφεληθῶσι τὰ μέγιστα, εὐδοκίμουντες καθέως εἰς τὸ ὁποῖον ἐπροσκληθῇ ὑποῦργημα.

Τοιαύτην λοιπὴν ὠφέλειαν προβάλλει ἡ Ἱστορία, μετ' ἐπιστάσις καὶ προτοχῆς ἀναγινωσκόμενη, πρόχειρον οὐσα βιβλίον εἰς καθένα· ἀλλ' ἐν ταυτῷ, ὅποίαν ἡδονὴν καὶ τέρψιν αἰσθάνεται τις, εἰς τὴν σειρὰν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀρχαιοτάτων διαδοχικῶν συμβεβηκότων, τὰ ὁποῖα διὰ τῆς Ἱστορίας μαθαίνει, περιεργαζόμενος τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν προγεγενημένων του, καὶ ἀκροουθῶν τὰς διαφορὰς σκηναῖς μίαν μετὰ τὴν ἄλλην διαδοχικῶς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη παριστάνει θέαμα λαμπρὸν καὶ ποικίλον, τέρπουσα τὴν αἴσθησιν; Καὶ γενικῶς τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ Ἱστορία. Ἐν μέρει δὲ πόσον ἀναγκαιοτέρα εἶναι καὶ περιεργοτέρα ἡ Ἱστορία τῶν αἰοιδίμων προγόνων μας; τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἤξευρομεν, καὶ τὰ φωτισμένα τῆς εὐρώπης ἔθνη καθ' ἡμέραν μᾶς τὸ ἀποδεικνύουσι διὰ τῆς μεγάλης τῶν φιλοπονίας καὶ ἐπιμελείας εἰς τὸ νὰ καλλιεργῶσι τὸν νοῦν τῶν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν παλαιῶν ἀρίστων συγγραμμάτων, καὶ νὰ ἐκτιμῶσι τὰ παλαιὰ διὰ τῆς Ἱστορίας γυνώ-

## Φίλε μου Κ. Οικονόμε.

Πρὸ δύο ἐβδομάδων σὲ ἀνήγγειλα, φίλτατε, δι' ἐπιστολῆς μου τὴν εἰς τὰ ἐνταῦθα ἑλευσίνου· ἐξήγησα τότε πρὸς τὴν φίλην μοι κορυφὴν σου πόσον μ' ἐχάροποίησεν ἡ νεοσύστατος αὕτη πόλις. Τόσοι Ἕλληνες, καὶ μετ' αὐτὴν φιλογενεῖας διάθεσιν ποῦποτε ἀκόμη δὲν συνηθροίσθησαν εἰς ἄλλην ξένης ἐπικρατείας πόλιν. Ἐμπορεῖς νὰ τὴν εἴπῃς ἀποικίαν Ἑλληνικὴν εἰς πολλὰ εὐτυχεῖραν ἀναντιρρήτως ἀπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς. Εἰς τὴν Ὀδισσὸν τὴν σήμερον καὶ τὴν γλῶσσάν μας ἀγωνίζονται νὰ λαλῶσι καθαρώτερα· καὶ περὶ μέσων τῆς τοῦ γένους προκοπῆς φιλοτιμοῦνται νὰ προσδιαλέγωνται συνεχῶς· καὶ μὲ ἐλευθέριον χεῖρα πραγματικῶς συνεισφέρουσιν εἰς παντὸς ἀγαθοῦ σύστασιν.

Τοιαῦτά τινα σ' ἔγραφα εἰς τὴν ἀρχιτέραν μου ἐπιστολήν. Τώρα δέ, ἐτοιμαζόμενος ν' ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν εἰς τὴν περικλεᾶ τῆς Αὐστρίας μητρόπολιν, δὲν ἀγαπῶ νὰ σὲ ξερήσω τὴν χαρὰν μετ' τὴν σιωπὴν τῶν Ὀδισσινῶν ἔργων, ὅσα κηρύττουσι τὸν εἰς φωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν μας ζήλόντων.

Ἐξεύρεις, ὅτι τὸν παρελθόντα χειμῶνα μ' ἐπροσκάλεσαν οἱ ζηλωταὶ ἐπίτροποι τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ Γυμνασίου τῶν νομίζοντές με ἱκανὸν νὰ διδάξω τὴν Ἑλληνικὴν νεολαίαν τῶν. Ἐξεύρεις, ὅτι καὶ τότε τοὺς ἀπεκρίθην, ὅτι αἱ ἀσχολίαι μου δὲν μὲ συγχωροῦν νὰ ὑπακούσω εἰς τὴν ἀγαθῆν τὴν θέλησιν, σκιαγραφήσας ἀμυδρῶς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον δύνανται νὰ καταστήσωσιν ὠφέλιμον τὸ ἐμπορικόν τῶν γυμνάσιον. Μάθε τώρα, φίλε, ὅτι οἱ φιλογενεῖς οὗτοι ἄνδρες δὲν ἔπαυσαν ἐπαναλαμβάνοντες τὴν αὐτὴν αἴτησιν, ἕως οὗ τοὺς ἐξήγησα φανερώς, ὅτι καὶ ἡμὴν καὶ εἶμαι καὶ ἔσομαι, ἕως οὗ ζῶ, τῆς Σμύρνης καὶ πολιτίης καὶ διδασκαλός, καὶ ὅτι τὸ ταξειδιόν μου τοῦτο σκοπὸν ἄλλον δὲν ἔχει, εἰμὴ τὴν βελτίωσιν αὐτοῦ τοῦ τῆς Σμύρνης ἀγαπητοῦ μας Γυμνασίου· καὶ οὕτως ἀπηλλάγην μὲν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὰ τοῦ ζήλου τῶν ἀλλεπάλληλα προβλήματα.

εκόμενα, συνιζώντες ταῦτα ὡς ἀφ'εὐκτὸς ἀναγκαῖα εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδηγίαν τῶν νέων, καὶ τὰ μόνα μέσα πρὸς μεταρρύθμισιν γενικὴν ἐνὸς ἔθνους, καθότι εἰς ταύτην φαίνεται τοῦ ἀνθρώπου νοὸς ἡ ἐνδεχομένη τελειότης, κατ' ἐκείνην τὴν χρονικὴν περίοδον. Ἐὰν λοιπὸν ξένα ἔθνη παραδίδονται μὲ σέβας τῶν πατέρων μας τὰ καλὰ, πόσον ἡμεῖς πρέπει νὰ γενώμεθα ἐπιμελέστεροι εἰς τὸ νὰ εὐτυπώσωμεν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Ἱστορίας, τὰς ἀξιοσημειώτους πράξεις τῶν ἐνδόξων προγόνων μας; Τούτο ἰκανὴν φιλοτιμίαν καὶ αἰσθητὴν ἔχομεν νὰ ἀμολογώμεν, προβάλλοντας ὡς βῆμα τῆς παιδείας μας.

Τὸ γένος μας, τὸ ὁποῖον ἄρχισε νὰ πλουτίζεται, μὲ τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς φωτισμὸν καὶ καλλιέργειαν τοῦ νοῦς, ἔχει χάσει νὰ ἀποκτήτῃ διὰ τῆς μεταφράσεως ὅλα τὰ καλλήτερα συγγράμματα τῶν Εὐρωπαίων καὶ ἐπιτήδεια εἰς τὴν παιδαγωγίαν.

Ἐπιτυχὼν πρότερον μηνῶν εἰς τὴν ἐπιδημίαν μου ἐν Βιέννῃ, σερὸν ἐκλεκτικῆς Ἱστορίας τῶν ἐνδοξοτέρων ἔθνων, ἀρχομένην ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν· τὴν ἀνέγνωσα μὲ μεγάλην μου εὐχαρίστησιν, διὰ τὴν μεγάλην μετ' εὐρύτας εὐρυθείαν καὶ κρίσιν, τὴν ὁποίαν ἐφύλαξεν ὁ συγγραφεὺς. Πρῶτον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεχείρησαν νὰ ἐκδώσωσι τοιαύτην ἐκλογὴν τῶν καλητέρων καὶ θαυμαστοτέρων χωρίων τῆς παλαιᾶς καὶ νεωτέρας Ἱστορίας, ὠνομάσαντες αὐτὰ **ΚΑΛΑ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**. Αὐτοὺς ἠκολούθησαν κατόπιν καὶ οἱ Γάλλοι, μιμηταὶ τῶν καλῶν. Ταῦτα ἐνίμισα καὶ ἐγὼ καλὸν νὰ μεταφρασθῶσι εἰς τὴν Γλῶσσαν μας, ὡς προσδοποιήσεις καὶ προπαρασκευαίαι εἰς τὸ εὐρυχωρότατον τῆς Ἱστορίας μάθημα· ἄρχισα λοιπὸν πρῶτον ἀπὸ τὰ καλὰ τῆς Ἱστορίας τῶν προγόνων μας, σκοπῶν νὰ συμπληρώσω τὴν Ἱστορίαν, εἰς μὲ παρατάρβυνωσιν οἱ φίλοι ὁμογενεῖς μὲ τὴν γενναίαν των συνδρομὴν καὶ ἰδὼ τὴν μετ' εὐνοίας ὑποδοχὴν τοῦ πρώτου μου τούτου δοκιμίου. Ἐντάμα μὲ τὰ Καλὰ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλλήνων θέλουν ἐκδοθῇ καὶ τὰ καλὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Τουρκικῆς Ἱστο-

ρίας· καθότι καὶ τὰ δύο ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἔθνους μας, καὶ χρησιμεύουσιν εἰς ἐξήγησιν τῶν κατὰ διαφορὰς ἐποχῶν συμβεβηκότων εἰς τὴν πολυπαθεσάτην Ἑλλάδα μετὰ τὴν πτωσίτιν. Οἱ τρεῖς οὗτοι τόμοι θέλουν ἐκδοθῇ κατὰ πρῶτον εἰς ὁδοὺν. Παρακαλοῦνται λοιπὸν οἱ φιλόμαθεῖς νὰ συνδράμωσιν εἰς εὐκολίαν τῆς ἐκδόσεως, ἥτις ἐλπίζω ὅτι θέλει φανῇ ἀρετὴ καὶ πρᾶξιμος, διότι ἐπροσπάθησα νὰ φυλάξω ὅσον εὐδέχεται ὕψος καθαρόν καὶ εὐληπτόν. Ἡ τιμὴ τῶν βιβλίων διορίζεται Φιορίνια Αὐγούσης ἕξ· Τμηρικά δὲ γρόσια 18, τὰ ὅποια θέλουν πληρωθῇ ἅμα μὲ τὴν παραλαβὴν τῶν βιβλίων. Οἱ συνδρομηταὶ καταγράφουσι τὰ ὀνόματά των εἰς τὸν κατάλογον, τοῦ ὁποῦν τὴν ἐπιστάσιν λαμβάνουσιν οἱ ἐφεξῆς.

Εὐστάθιος Ἰωαννίδης,

Σμυρναῖος.

Ἐν Βιέννῃ ὁ ἐκδότης.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Φιλογενέστατος κύριος Ἰωάννης Πολυχρονιάδης.

Ἐν Σμύρνῃ ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Διδ. κύριος Κ. Οἰκονόμος

Ἐν Χίῳ ὁ Σοφολογιώτατος Διδ. κύριος Κ. Βαρδαλάχος.

Ἐν Κυθωνίαις ὁ Σοφολογιώτατος Διδ. κύριος Θεόφιλος.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ ὁ ἐλλογιμώτατος κύριος Ἀδάμος Σαπέκος.

Ἐν Σέρραϊς ὁ ἐλλογιμώτατος Διδ. κύριος Κωνσταντῖνος Μηυσάδης.

Ἐν Μελενίκῳ ὁ ἐντιμώτατος κύριος Σλότικος Θωμᾶ.

Ἐν Ὀδίσσῃ ὁ ἐλλογιμώτατος Διδ. κύριος Ἰωάννης Σμυρναῖος.

Ἐν Λιθόρρῳ ὁ εὐγενὴς κύριος Δημήτριος Μαυροκορδάτος Σμυρναῖος.

Ἐν Τεργέσῃ ὁ ἐλλογιμώτατος Φ. Ἰωαννίδης.

Ἐν Πέσῃ ὁ τιμιώτατος κύριος Δημ. Μάσος.

Ἐν Ἰωαννίνοις ὁ Σοφολογιώτατος Διδ. κύριος Ψαλίδας.

Ἐν Βουκουρεστίῳ ὁ Κύριος Χ. Ἀντώνιος Δημητρίου.

Ἐν Ἰασίῳ ὁ ἐλλογιμώτατος Μανουὴλ Βερνάρδος Κρής.

## Ε Ξ Δ Η Σ Ι Σ.

Πρὸ χρόνων ἤδη ὅκτ' αὐτὸς μετερχόμενος κατὰ συνέχειαν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τῆς Ἑλληνικῆς συγχρόνως καὶ Γαλλικῆς γλώσσης εἰς Βουκουρέσιον, εἰς μὲν τὴν Ἑλληνικὴν εἶχον Γραμματικὰς ἱκανάς, μετὰ τὰς ὁποίας ἐδίδον ὅπως οὖν κανόνας γενικοὺς, καὶ ἐθεράπευον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τὰς ἀνωμαλίας τῆς, εἰς δὲ τὴν Γαλλικὴν μόνον τὴν περιφερομένην τοῦ Βεντότη, καὶ τοῦ σοφοῦ Καρατζᾶ, καὶ τὰ ἐσχάτως τοῦ Περτζού. ἄλλ' ἢ μὲν πρώτη, ἀτελής καὶ ἀμεθόδος, καὶ μάλιστα εἰς τὰ πολλὰ ἐσφαλμένη, δὲν εἶναι μήτε διὰ πρωτοπείρους, μήτε διὰ προδεηκτότας ἢ δὲ τοῦ Καρατζᾶ, σοφὴ μὲν καὶ περίεργος, ἀλλ' ἄμοιρος καὶ αὐτὴ τὰς τάξεως καὶ μεθόδου, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀρχάριος πρέπει νὰ περιλάβῃ, καὶ νὰ φυλάξῃ ἀκριβῶς εἰς τὸν νοῦν τοῦ τὰ μέρη τῆς Γραμματικῆς, καὶ τέλος νὰ κάμῃ τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὰ βιβλία τῆς γλώσσης· περὶ δὲ τοῦ κυκεῶνος καὶ ἀβύσσου τῆς ἐσχάτης, ἄλλος ἅς εἴπῃ.

Ταύτας τὰς δυσκολίας, φίλοι Ἕλληνες, δοκιμάζων εἰς τὴν παραδασιν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, πολλάκις ἐπεθύμησα ἔκδοσιν μιᾶς τακτικῆς καὶ μεθοδικῆς Γαλλικῆς Γραμματικῆς, ποτὲ ὥμως δὲν ἐτόλμησα εἰς τοῦτο νὰ σχεδιάσω γέννημα τῆς ἰδίας μου κεφαλῆς, διὰ νὰ μὴ πάθω τὰ τοῦ Περτζούλα καὶ τοῦ συγγραφέως τῆς νέας Ἀριάνης, καὶ ἄλλων ὁμογενῶν μας, οἱ ὅποιοι καθ' ἑαυτοὺς νομίζοντες εὐκατόρθωτον τὸ πρᾶγμα ἐπλημύρισαν τὸ γένος μας μετὰ Γραμματικὰς, εὐφραϊνόμενοι μὲν πρὶν δημοσιεύσουν ταύτην τὴν ιδεάν, θεατρίσαντες δὲ αὐτὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους τῶν ἀνακριτῶν ἐκ διαμέτρου ἐλυπήθησαν.

Τοῦτο λοιπὸν πρὸ ὀφθαλμῶν πάντοτε ἔχων, ἡσύχαζον ἐν γυνί, σεβόμενος τὸ κάλλιστον τοῦ ποιητοῦ παράγγελμα „λέγειν τι σιγῆς κρεῖττον, ἢ σιγὴν ἔχειν“ ἀλλὰ πρὸ ἑξ μηνῶν κατὰ καλὴν τύχην ἔπεσεν ἀπροσδοκῆτως εἰς χεῖρ-  
ράς μου Γραμματικῆς Γαλλικῆς, τὴν ὁποίαν ἀναγνώσας μετ' ἐπιστάσις, ἐσοχάσθην ἀξίαν μεταφράσεως εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· ἀλλὰ φοβούμενος πάλιν μήπως μ' ἀπατᾷ

ἡ ἰδέα μου καὶ πάθω τὰ τῶν ἀνωτέρω, ἐσυμβουλευθῆν πολλοὺς ἐδικοὺς μας ἐγκρατεῖς τῆς Γαλλικῆς· οἱ ὅποιοι ἐγκύψαντες εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἐσυμφώνησαν μετ' ἐμοῦ καὶ μὴ ἐπαρακίνησαν νὰ τὴν μεταφράσω καὶ νὰ τὴν ἐκδώσω.

Αὕτη λοιπὸν ἡ Γραμματικὴ εἶναι σύνθεσις σκεπτικωτάτη τοῦ κυρίου Φουρνιά. Γάλλου τὸ γένος καὶ Προφύεσσος ἀρίστου εἰς τὸ Παρίσιον τῆς Γαλλικῆς, Γερμανικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἀγγλικῆς γλώσσης, ὁ ὅποιος πολλάκις εἰς ὅλας αὐτὰς ἐχειροκροτήθη. Τὸ βιβλίον εἶναι σύντομον εἰς 140 Σελίδας· ἀλλὰ σύντομον λέγων, δὲν ἐννοῶ ἀτέλειαν καὶ ἀσάφειαν.

Διὰ τὴν Σαυμασίαντις μέθοδον καὶ τάξιν εἰκοσάκις ἐξεδόθη εἰς τὸ Παρίσιον· καὶ τέλος διὰ νὰ μὴν τὴν ἐκδώσῃ ἄλλος παρ' εἰρησίου του, ἐξιάσθη ὁ συγγραφεύτης νὰ τὴν ὑπογράψῃ ἰδιοχειρῶς· ἀπ' οὗ τὴν ἀνέγνωσα ὅλην ἀκριβῶς, παρετήρησα ὅτι, περὶ προφορᾶς καὶ ἀνωμάλων ῥημάτων, ὁ συγγραφεὺς πολλὰ συντόμως διελάμβανεν, ὅσα δηλ. ἤτον ἱκανὰ εἰς τὸ ἔθνος του· ἐγὼ ὅμως, (καὶ τοῦτο μὲ τὴν σκέψιν πολλῶν φρονίμων) ἐπρόσθεσα τὸ περὶ προφορᾶς καὶ τὸ ἐλλείπον περὶ ἀνωμάλων ῥημάτων διὰ νὰ ᾔναι πάντῃ χρήσιμος καὶ ἀνελλιπὴς εἰς τοὺς νέους μας, οἱ ὅποιοι παρακαλοῦνται νὰ συνδράμουν καὶ εἰς ἐμὲ συνήθως, καθὼς καὶ εἰς πολλοὺς ἐκδότας· ἐπειδὴ ἀπ' οὗ ἐκρίθη ἀξία φωτῆς τὴν ἔσειλα εἰς τύπον, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐκδίδεται· ὅθεν εἰς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν δέχεται τὸ βάρος τῶν συνδρομητῶν ὁ Ἑλληνογλωσσολόγος ἀρχιδιδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων κύριος Σέργιος.

Εἰς δὲ τὴν Χίον ὁ σοφολογιώτατος κύριος Βαρδαλάχος. Εἰς δὲ τὸ Ἰάσιον ὁ λογιάτατος κύριος Δημήτριος Παῤῥησιᾶδης· εἰς δὲ τὴν Ὀδέσαν οἱ ἑλληνογλωσσολόγοι ἀρχιδιδάσκαλοι τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ σχολείου, κύριος Ἰωάννης Μακρῆς καὶ Γεωργίος Γεννάδιος, καὶ εἰς Βουκουρέσιον ὁ ἴδιος μεταφραστῆς.

Τὴν δὲ τιμὴν τοῦ βιβλίου θέλω τὴν εἰδοποιήσῃ ἅμα ὅπου λάβω τὴν εἰρησιν περὶ τῶν ἐξόδων ἀπὸ τὸν τυπογράφον.

Ὁ μεταφραστῆς.

Ἡ Γερμανικὴ Γραμματικὴ, τῆς ὁποίας τὴν ἔκδοσιν προ-  
εκηρύξαμεν, ἐξῆλθεν ἤδη ἀπὸ τὰ πιεστήρια· εἶναι δὲ κατὰ

τὸν Εὐρωπαϊκὸν τρόπον διὰ τοὺς πρωτοπείρους κυρίως μόνον  
εὐχρηστος, ὡς ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς, σύντομος Γραμμα-  
τικὴ τῆς Γερμανικῆς Γλώσσης διὰ τοὺς ἀρχα-  
ρίους, δῆλον. Ἄλλην πληρεξέραν διὰ τοὺς προεδικότας ἔχα-  
μεν ἔτοιμον, καὶ θέλομεν ἐκδώσει, ἂν ἡ μικρὰ αὕτη τύχη  
ὑποδοχὴν· ἀφ' οὗ ὁμως προεκδώσωμεν καὶ ἐκλογάριον διὰ  
τοὺς ἀρχαρίους. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἂν ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδα-  
ζῶν τῆς Γλώσσης ταύτης αὐξάνηται πάντοτε, θέλομεν κατα-  
χειρίσει κατὰ δύναμιν καὶ Λεξικόν. Ἡ προῤῥηθεῖσα Γραμματικὴ  
πωλεῖται ἐνταῦθα παρὰ τῷ πανοσιωτάτῳ κυρίῳ Θεοκλήτῳ,  
παραφημερίῳ τῆς Καπέλλης τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ παρὰ  
τοῖς κυρίοις ἀδελφοῖς Καπετανάκη zum Litzendorf Στο. 689.  
Ἡ τιμὴ διωρίσθη κατὰ τὸ παρὸν φλωρίνια Βιέννης 2.

Οἱ Ἐκδότες

Κ. Ε. Β. Μοννίχιος

καὶ

Κ. Ι. Ἐλαιών.

ποτὲ δὲ δὲν θάλω παύσειν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαινᾷ τὴν θαυμάσιον εἰς τὰ καλά προθυμίαν των.

Τρεῖς τῶν ἐπιτρόπων τοῦ σχολείου των ἐγνώρισα, (ἐπειδὴ ὁ τέταρτος ἀποδημεῖ ἐντεῦθεν κατὰ τὸ παρὸν) Πάτσου, Δούμαν, καὶ Μάξιμον· ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς ἀδιακόπως εὗρισκομένους εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ φροντίδα τούτου ἔχοντας μεγαλητέραν παρὰ τῶν οἰκείων των πραγμάτων. Πανταχόσε ἐγραψαν οἱ ἀληθινοὶ οὗτοι Ἕλληνες ζητοῦντες παντεῶν εἰδῶν διδασκάλους, ὅσους ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχομένη ἡδὴ νὰ μουσοτροφηῖται τῆς Ὀδησσοῦ νεολαία. Ἦλθαν πρὸ πινῶν ἡμερῶν ἐκ Βουκουρεστίων δύο προσκληθέντες, καλοὶ καὶγαβοὶ Νεανῖαι, τρόφιμοι παιδείας ἐπίσης, ἐπίσης μουσόληπτοι, ἔμπειροι ἐπίσης τῶν εἰς παράδοσιν Ἑλληνικῆς παιδείας μῆσων, συγκεκροτημένοι καὶ μετὰ τὰς γλώσσας Γερμανικὴν καὶ Γαλλικὴν, καὶ δι' αὐτῶν βοηθούμενοι εἰς κατανόησιν καὶ Ἀρχαιολογίας, καὶ Ἱστορίας, καὶ παντός, ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν· καὶ (τὸ ὅποσον μόνον δύναται νὰ διορθώσῃ τὴν κατάστασίν μας, εἰὰν γείνη πανταχοῦ κοινόν) ἡγαπημένοι ὑπὲρ ἀδελφούς· Γεώργιος Γεννάδιος ὀνομάζεται ὁ εἷς, Ἰωάννης Μακρῆς ὁ ἕτερος.

Οὗτοι ἤνοιξαν τὸ ἀρτισύστατον Ἑλληνικὸν σχολεῖον τῆς Ὀδησσοῦ τὴν 3/15 τοῦ παρόντος μηνὸς μετὰ τελετὴν ὁμοίαν τῶν εἰς πολλὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη συνειζιζομένων τὴν σήμερον, ἀφ' οὗ ἐκάμαμεν τὴν ἀρχὴν εἰς Σμύρνην ἡμεῖς. ἦτο σολισμένη ἡ μεγάλη τῆς σχολῆς σοὰ, καὶ διατεταγμένη εὐφυῶς μετὰ τὰ χρειώδη εἰς τὴν ἀποφασισθεῖσαν λιτανείαν· τὴν 10 ὥραν συνῆλθαν εἰς αὐτὴν ὅλοι οἱ πρόκριτοι Γραικοὶ τῆς Ὀδησσοῦ, οἵτινες ὅλοι φηλογίζονται ἀπὸ τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς φιλογενείας· ἐκόσμηε δὲ τὴν ὁμήγουριν ὁ ἐξοχώτατος καὶ ἐκλαμπρότατος Κόμης Λανσερών, ὁ εὐτυχῶς κυβερωὺν τὴν πόλιν ταύτην· ὁ δὲ Πανιερώτατος Μητροπολίτης πρῶην Δρύσεως κύριος Κύριλλος, συνοδευόμενος ὑπὸ ἱερέων καὶ διακόνων, φορέσας μανδύαν, καὶ ἐπιτραχήλιον, καὶ ὠμοφόριον καὶ κορώναν ἔκαμεν εὐλογητόν· καὶ ἐφάβη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ κατανοκτικώτατα· εἰς τὸ τέλος ἡ Πανιερότης του ἐδιάβασεν εὐχὴν παρακαλεστικὴν τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς μέλλοντας νὰ φοιτήσωσιν εἰς τὸ σχολεῖον μαθητὰς καὶ μετὰ τὴν τούτων ἀπάντων



ἀπόλυσιν ὁ ἕτερος τῶν διδασκάλων, Γεώργιος ὁ Γεννάδιος ἐξεφώνησε λόγον περὶ Ἑλληνικῆς παιδείας, ὅστις διήγειρε θάκρυα χαρᾶς εἰς ὅλων τῶν παρόντων τὰ ὄμματα· τὴν εἰς τὸ Γαλλικὸν μετάφρασιν τοῦ λόγου τούτου ἐκράται εἰς χεῖρας καὶ ἀνεγίνωσκεν ὁ Κόμης Λανσεράν, καὶ ἐκινεῖτο εἰς τὴν αὐτὴν κατανοκτικὴν χαρὰν, ἥτις ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν ὁμήγυριν. Μετέφρασε δὲ τὸν λόγον εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν ὁ εὐγενὴς ἀρχὼν καὶ σοφὸς Ἰατρὸς Περσιάνης, ἀνὴρ ὁμογενὴς μας, ὅστις αὐξάνει τὰ τῆς Ὀδισσοῦ Γραικικὰ ἀγαθὰ μὲ τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν του. Γενικῶς δὲ ὅλοι οἱ ἐν Ὀδισσῷ Γραικοὶ ἐδοκίμασαν τόσῃν χαρὰν ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὡς νὰ ἀπήλαυσαν ἐνδεχομένην εὐδαιμονίαν. Ἐχαῖρα κ' ἐγὰ, φίλτατε, ὅλος διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν ὁμογενῶν μας τούτων φρονήματα, τῶν ὁποίων ἔγινα μάρτυρ αὐτόπτης· καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι οὐδὲ σὺ θέλεις αἰσθανθῆν ὀλιγωτέραν τὴν χαρὰν ἀναγινώσκων ταύτην μου τὴν περιγραφὴν.

Ἄλλ' ἀκουσον καὶ σημεῖον ἄλλο τῶν Γραικικῶν φρονήματων τῆς Ὀδισσοῦ, τὸ ὅποιον εὐφραίνει πάντας τοὺς ἀληθινούς ἐρασὰς τῆς προκοπῆς τοῦ γένους· καὶ θέλει εὐφρανεῖν ὅχι ὀλιγωτέρον καὶ σὲ, ὅστις ἐνθουσιᾷς εἰς πᾶν καλόν, διὰ τὴν ἔμφυτόν σου εὐαισθησίαν. Οἱ ἐνταῦθα Γραικοὶ, ὅσοι μάλιχα εὐμοίρησαν γνώσεις Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, εἶναι πολλοὶ φίλοι τοῦ Σεάτρου· ἀλλὰ ἐπεθύμουν πάντοτε νὰ ἀκουσθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἡ πατρίς ἡμῶν γλῶσσα· ἔκαμαν λοιπὸν ἀρχὴν πρὸ τριῶν ἐνιαυτῶν νὰ παριστάνωσι καὶ ποτε μεταφράσεις ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ εἰς τὴν λαλουμένην γλῶσσάν μας· καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τῶν παραστάσεων, μ' ὅλου ὅτι μανθάνω, ὅτι εὐτύχησαν ὅλαι ἐπίσης, δὲν λέγω τίποτε, ἐπεὶδὴ ἐγὼ δὲν τὰς ἶδα· ἐθεώρησα δὲ δις τὸν Θεμισοκλῆν, δρᾶμα τοῦ Μετασασίου, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ εἰς τὴν σήμερινήν μας γλῶσσαν ὑπὸ φιλοθεάτρων ὁμογενῶν μας, καὶ δις ἔπαθεν ἡ κερδία μου πάθῃ μυρία, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐκινήθησαν κρουνηδὸν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου δάκρυα. Οἱ ὑποκριταὶ ὅλοι φιλοθέατροι νεανίαι· τὰ Ἑλληνικά τῶν φορέματα λαμπρότερα βέβαια δὲν ἠδύναντο νὰ γείνουν οὐδ' εἰς τὰς σκηνὰς τῶν τῆς Εὐρώπης μητροπόλεων· ἡ ὑπόκρισις ὅλων μὲν γενικῶς ἐφαίνετο οὐχὶ φιλοθεάτρων, ἀλλὰ τεχνιτῶν ὑπόκρισις· ἀλλ' ὁ Θεμισοκλῆς καὶ ὁ Ξέρξης ὑπερέβη-

σαν πᾶσαν ἐλπίδα, καὶ ἡμῶν τῶν ὁμογενῶν, καὶ ὅλων τῶν ἑτερογενῶν, ἀπὸ τοῦς ὁποίους κατεξενοχωρεῖτο τὸ θεάτρον· οἱ κρότοι τῶν χειρῶν ἐγένοντο συνεχῶς· ἀλλ' ὅταν ὁ Ξέρξης ἐβόησεν πρὸς τὸν Θεμιστοκλῆν: Ζῆθι καύχημα τῶν αἰάνων! οἱ κρότοι, καὶ τὰ τρανώτατα εὖγε! ἀντήχησαν πανταχόθεν εἰς τρόπον ἀνερμήνευτον. Ὁ Κόμης τόσον ἔμεινεν εὐχαριστημένος εἰς ταύτην τὴν Γραικικὴν παράσασιν, ὥς πρὶν λάβει τέλος τὸ δράμα ὑπῆγεν ὀπισθεν εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ ἐπῆνεσε τοὺς νέους μας Ἀρχαλέους, προσκαλέσας αὐτοὺς τὴν ἐπιούσαν εἰς τὸν οἶκόν του διὰ νὰ τοὺς φιλοφρονήσῃ· ἡ πρώτη παράσασις ἔγεινε τὴν 25· ἡ δὲ δευτέρα, τὴν 27 τοῦ παρελθόντος μηνός· καὶ τῶν δύο τὰ συναχθέντα θεωρικά ἔχαριταν οἱ ἀγαθοὶ Γραικοὶ εἰς βοήθειαν τῶν χρεῖαν ἔχόντων ἀδελφῶν μας.

Εὐκταῖον ἦτο, φίλτατε, εἰς ἐμιμοῦντο τὰ ἔργα τῶν Ὀδησσιῶν καὶ οἱ ἄλλοι Γραικοί μας, ὅσοι παροικοῦσιν εἰς Εὐρωπαϊκὰ πολίχνια· δὲν δύνανται ἄρά γε οἱ Τερπεσίνοι νὰ παριστάνωσι καὶ ποτε Γραικικόν τι δράμα ἐπὶ θεάτρου; δὲν δύνανται οἱ τῆς Λιθόρρου; δὲν δύναται ἡ περικλεῆς ἐπτάνησος πολιτεία, ἣτις πρὸ πάντων ἐχρεώσεται νὰ εἰσάξῃ τὴν πάτριόν της γλῶσσαν εἰς ὅλα τὰ δημόσια πράγματα; εἴθε νὰ τῷς κινήσῃ εἰς ἀμίλλαν τὸ τῆς Ὀδησσοῦ παράδειγμα! Τότε κατὰ μικρὸν ἤθελαν προκύψει καὶ πρωτύτοπα ποιήματα εἰς τὴν γλῶσσάν μας· καὶ ἐκ τῶν ἐνδεχομένων καλῶν ποιητῶν μας ἀνεπτύσσεται κατ' ὀλίγου καὶ ἡ λαλουμένη γλῶσσά μας, καὶ ἔπαυαν οὕτω πολλὰ καὶ μάταιαι ἔριδες, αἵτινες ἀηδῶς ἀνακινοῦνται καθ' ἑκάστην· διότι οἱ ἐνδοξότεροι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ εἶναι πάσης γλώσσης δημιουργοὶ καὶ πατέρες· „ἐκ τούτων γὰρ καὶ περὶ τούτους ἡ γραμματικὴ θεωρία καὶ μέθοδος“· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Σὺ δὲ, ὦ φιλότις, ὑγίαινε, ἀνδρίζου, καὶ κραταιοῦ, ἀγωνιζόμενος τὸν ἐπαινετὸν ἀγῶνα μετὰ τοῦ φιλτάτου ἀταδέλφου σου, τὴν παιδείαν καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν προσφωτιστῶν νέων μας, ἕως οὗ ἐπιστρέψας κ' ἐγὼ νὰ γείνω πάλιν μέτοχος τῶν ἀγώνων σας εἰς τὸ ἀγαπητόν μας φιλολογικὸν Γυμνάσιον!

Ἐξ Ὀδησσοῦ.

Κ. Μ. Κούμας.

Εἰς τὰς εὐφροσύνας ταύτας ἀγγελίας ἐπισυνάπτομεν καὶ τὰ ἀκόλουθα ἔκτινος γράμματος τοῦ ἐν Ὀδησσῷ ἀρίστου ἡμῶν φίλου καὶ εἰς ἄκρον φιλογενοῦς Κυρίου Ἰωάννου Βοκαοριάδου:

„Μία Ἑταιρεία ἀσφαλειῶν ἐσυζήθη νεωστὶ εἰς Ὀδησσόν, ἀπὸ 500, Μετέξεις, ταῦτόν εἶπεν ἀπὸ 500,000. Ρούβλια, ἐπονομασθεῖσα Νέα Γραικική Ἑταιρεία ἀσφαλειῶν. Ἀπὸ τὰ κέρδη, τὰ ὅποια ὁ παντοδύναμος Θεὸς ἤθελε χορηγήσει εἰς αὐτήν, δέλει δίδονται ἐτησίως πρὸς 20 τα ὄφελος εἰς τὸ ἐδῶ Ἑλληνικὸν Ἐμπορικὸν Σχολεῖον (τοῦ ὁποίου αἱ πρόσδοι μᾶς προμηνύουσιν ὀγλήγορα χρυσοῦς καρπούς). Διοικηταὶ αὐτῆς εἰσιν οἱ τιμιώτατοι Κύριοι Γρηγόριος Μαρασλής, Γεώργιος Θεοδοσίου Παπούδογλου, καὶ Δημήτριος Ζώτοφ“.

„Ἦναι ἐπαινετὴ καὶ ἀξιολύμιτος ἡ πρὸς τὰ καλὰ κλίσις ὅλων τῶν ἐν Ὀδησσῷ Γραικῶν, καὶ ἐν ταύτῃ ἀξιοσημείωτος· ἐπειδὴ εἰς κάθετων ἐπιχείρημα ἐμβλέπουσιν εὐμενῶς καὶ εἰς τὰ ἱερώτερα τοῦ Κόσμου, τοῦτέσιν εἰς βοήθειαν καὶ διάδοσιν τῶν μαθήσεων.“

Ἄρθρον ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τῶν ἱατρικῶν ἐπισημῶν.

### Σ Χ Ο Λ Ε Ἴ Ο Ν .

Συντεθὲν ὑπὸ τοῦ περιφήμου Βυρεοῦ (Virey), καὶ μετενεχθὲν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ὑπὸ Δημητρίου Νίτζου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

Ἡ λέξις σχολή, ἐξ ἧς τὸ σχ'ολεῖον, σημαίνει, ἀνάπαυσιν, ἡσυχίαν, ἀφροντισίαν, ἐπειδὴ χρειάζεται ἀνεξαρτησία ἀπὸ κάθε ἔργου, καὶ πολλὴ ἡρεμία, διὰ τὰ δοθῆναι εἰς τὰς βαθεῖας μελέτας, διὰ τοῦτο ὁ λαὸς νομίζει ὡς ὀκνηροὺς τοὺς ἐν ἡσυχίᾳ ἐξασκοῦντας τὰς Μούσας· ὡσαύτως ὁ ποιητὴς μὲ τὸ „carmina secessum scribentis, et otia quaerunt“ καὶ οἱ Γάλλοι μὲ τὸ ῥῆμα „s'amuser“ ἤτοι διασκεδάζω, ἐβεώρισαν τὰς σπουδὰς καὶ Μούσας, ὡς ἐν εἶδος ὀκνηρίας· αὐτὴ ἡ ἰδέα φαίνεται, ὅτι προῆλθεν ἀπὸ τοὺς προγόνους μας

ἀνθρώπους ἀρειμανεῖς ἢ ἀρειμανίους, οἱ ὅποιοι δὲν ἐτίμων, εἰ μὴ τὰ δυνάμειος χρήζοντα ἔργα, ἢ τὰς δυνατὰς ἐνεργείας, καὶ οἱ εὐγενεῖς ἐπίσης πολὺν χρόνον καταφρονοῦσαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ὡς ἐκνευρίζοντα τὴν καρτεροφυχίαν. οἱ Γάλλοι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐφορμήσαντες τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν δὲν ἐχάλασαν οὔτε τὰς βιβλιοθήκας οὔτε τὰ ἀξιωματικόμενα μνημεῖα τῶν τεχνῶν, πεπεισμένοι ὅτι αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα διέφθειραν τὴν δυνάμιν τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων (ιδὲ Μονταῖνου, *Essais*, Liv. I. ch. 24.). Ἡ κατάστις τῶν σπουδασῶν παρομοιάζουσα τὴν τῶν Καλογήρων κλεισμένων εἰς τὰ κελιά των φαίνεται ἀσχολία μᾶταιμπάβητος μὲ τὰ ἔργα τοῦ κόσμου, καὶ τὴν σημερινὴν ἀκόμη τὸ σρατιωτικὸν ἀπαξιοῖ τοὺς τιθενοφόρους.

Εἶναι ἀναμφιβόλως ἀναγκαῖα, διὰ νὰ αὐξήσωμεν τὴν εὐαισθησίαν καὶ ἐνέργειαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ σμίκρυνσις τῆς μουικῆς ἐνεργείας. Οἱ φιλόσοφοι καλῶς τὸ ἐπαράτηριταν, κατὰ τὸ, *Sedesdo, fit anima sapiens*, καὶ εἰάν εἰςτινα περιδιδασιν ἐπέρχωνται τινὲς βαθεῖς σοχασμοί, εὐθὺς σαρατοῦσι. Ἡ κυριωτέρα αἰτία, δι' ἧς τὰ μεσημέρινα ἔθνη ἐξείργασαν μᾶλλον τὰς ἐπισημας, καὶ τέχνας, ἢ τὰ ἀρκτῶν, ἀναπτύξαντα περισσοτέρην ἀγχίνοιαν καὶ μεγαλοφυῖαν, εἶναι ἡ ἀδυνατίζουσα τοὺς μύας θερμότης, καὶ ὁ ὀλιγώτερον κοπιαστικὸς τρόπος τοῦ ζῆν, ἐπιτρέπων πλεῖονα ἀνάπαυσιν ἢ χρόνον μελέτης.

Ἀλλὰ σκοπὸν ἔχων νὰ πραγματευθῶ εἰς τὸ παρὸν ἄρθρον περὶ τῶν Σχολείων τῆς Ἱατρικῆς, τὰς ἄλλας σκέψεις θέλω ἀναπτύξει εἰς τὸ „Περὶ πνεύματος.

Περὶ Σχολείων τῆς Ἱατρικῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς διαλαμψάντων διδασκάλων καὶ τῶν αἰρέσεων. §

Φαίνεται ὅτι τὰ ζῶα ἔγιναν οἱ πρῶτοι ὁδηγοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν Ἱατρικὴν· χωρὶς νὰ ἀνάξωμεν τὴν χρῆσιν τῆς βλεφοτομίας εἰς τὸν ἵπποπόταμον (α), τῶν κλυσιγῶν εἰς τὴν ἔλαφον, ὡς οἱ παλαιοὶ δυσχουρίζονται, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ φυσικὴ ὁρμή (*instinct*, ἐνσιγμα) δεικνύει εἰς τὰ ζῶα, ποία τροφή τοῖς χρησιμεύει, ποῖον φυτὸν, ἂν καὶ γέυσεως δυσαρέσου, τοῖς εἶναι ὠφέλιμον, καὶ πότε εἶναι ἀναγκαῖον νὰ κάμουν διαίταν ἢ νὰ φάγουν εἰς τὰς ἀρρώ-